

**МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
УКРАЇНСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ІМЕНІ МИХАЙЛА ДРАГОМАНОВА**

БРОВЧЕНКО АНАТОЛІЙ ІВАНОВИЧ

УДК 378.091.3:373.011.3-051:62/68:37.016-022.332:7.012(477)(043.3)

СИСТЕМА НЕПЕРЕРВНОЇ ДИЗАЙН-ОСВІТИ В УКРАЇНІ

13.00.02 – теорія та методика навчання технологій

РЕФЕРАТ

дисертація на здобуття наукового ступеня
доктора педагогічних наук

Київ – 2026

Дисертація є рукопис.

Робота виконана в Українському державному університеті імені Михайла Драгоманова, Міністерство освіти і науки України.

Науковий консультант – доктор педагогічних наук, професор,
КОРЕЦЬ Микола Савич,
Український державний університет
імені Михайла Драгоманова, професор кафедри
професійної освіти.

Офіційні опоненти: доктор педагогічних наук, професор,
БУЧКІВСЬКА Галина Вікентіївна,
Хмельницька гуманітарно-педагогічна академія,
декана гуманітарного факультету;

доктор педагогічних наук, професор,
ТИТАРЕНКО Валентина Петрівна,
Полтавський національний педагогічний
університет імені В. Г. Короленка,
професора кафедри теорії і методики
технологічної освіти;

доктор педагогічних наук, професор,
ЧИСТЯКОВА Людмила Олександрівна
Центральноукраїнський державний університет
Імені Володимира Винниченка,
професора кафедри технологічної та професійної
освіти.

Захист дисертації відбудеться «18» вересня 2026 року об 12.00 год. на засіданні спеціалізованої вченої ради Д 26.053.19 в Українському державному університеті імені Михайла Драгоманова за адресою: вул. Пирогова, 9, м. Київ – 30, 01601.

Із дисертацією і рефератом можна ознайомитися у бібліотеці Українського державного університету імені Михайла Драгоманова (вул. Пирогова, 9, м. Київ – 30, 01601) та на сайті університету <http://www.udu.edu.ua>.

Реферат оприлюднено «4» вересня 2026 року.

**Учений секретар
спеціалізованої вченої ради**

Марина ЛЯШЕНКО

ЗАГАЛЬНА ХАРАКТЕРИСТИКА РОБОТИ

Актуальність теми дослідження. Дизайн як технологія проєктування в сучасному трактуванні є інструментом практичного впровадження наукових результатів дослідження в практику виробництва та соціальних відносин, який стимулює розвиток предметної, віртуальної й доповненої реальностей та інтегрується в прикладні сфери, зокрема дизайн-маркетинг, дизайн-менеджмент і дизайн-консалтинг для досягнення бізнес-цілей і розвитку економіки країни.

XXI століття – епоха стрімкого розвитку дизайну й технологій та їх інтеграції в умовах цифрового суспільства, що вимагає поєднання дизайнерської і технологічної освіти з урахуванням принципу її неперервності, яка полягає в забезпеченні рівнів початкової, базової, профільної, професійної, фахової передвищої на базі закладів вищої освіти (ЗВО) та коледжів дизайн-технологічної освіти, післядипломної дизайн-освіти.

У ретроспективі 80-х і 90-х рр. 20 ст. уже мали місце урядові постанови щодо впровадження дизайну у всі сфери суспільної діяльності, були накази Міністерства народної освіти України про впровадження дизайну в заклади загальної середньої освіти від 2-го до 11 класу. До наказів додавалося програмове забезпечення з дизайн-освіти в початковій, основній і старшій школі (нині в початковій, базовій середній і профільній дизайн-освіті). Урядові постанови і освітні нормативні документи приймалися з огляду на широке міжгалузеве та інтердисциплінарне розуміння сутності понять «дизайн» і «дизайн-освіта», на основі теоретико-методичних засад *концептуальної системи* неперервної дизайн-технологічної освіти. У 1996 році була прийнята постанова з метою комплексного розв'язання проблем підвищення якості та конкурентоспроможності продукції промислового комплексу, розвитку соціально-культурної сфери шляхом застосування дизайну та ергономіки, впровадження в практику виробництва системи дизайн-ергономічного проєктування. Постановою Кабінету Міністрів України від 30.07. 1996 року №876 про «Раду з дизайну» доручалося новоствореній Раді розробити й внести на розгляд Кабінету Міністрів України пропозиції щодо здійснення першочергових заходів, спрямованих на розвиток дизайну та ергономіки в Україні. Іншою постановою Кабінету Міністрів України «Про першочергові заходи щодо розвитку національної системи дизайну та ергономіки і впровадження їх досягнень у промисловому комплексі України, об'єктах житлової, виробничої і соціально-культурної сфер» (від 20.01.1997 року № 37) Міністерству народної освіти України, Спілці дизайнерів України доручалося розроблення пропозицій щодо формування системи підготовки та перепідготовки фахівців (у тому числі вищої кваліфікації) у галузі дизайну та ергономіки.

Через відсутність підготовлених педагогічних кадрів система української дизайн-технологічної освіти не отримала подальшого розвитку.

Наказом Міністерства освіти і науки України у 2018 р. було затверджено та введено в дію стандарт вищої освіти першого (бакалаврського), а згодом і другого (магістерського) рівнів вищої освіти з галузі знань 02 «Культура і мистецтво» за спеціальністю 022 «Дизайн» (нині галузь знань В «Культура, мистецтво і гуманітарні науки», спеціальність В2 «Дизайн»). Цими стандартами

передбачено залучення майбутніх професійних дизайнерів до педагогічної діяльності з дизайн-освіти різних рівнів зокрема, початкової, базової, профільної (в т.ч. професійної (професійно-технічної) дизайн-освіти). Але через відсутність функціонуючої неперервної системи дизайн-технологічної освіти, відповідного програмового та навчально-методичного забезпечення з технологій/трудоного навчання майбутні вчителі технологій, професійні дизайнери досі не готові до реалізації неперервної різнорівневої системи дизайн-технологічної освіти в закладах загальної середньої освіти.

Нині в окремих модельних програмах у технологічній освітній галузі (початкова й базова школа) передбачено інтеграцію змістових спрямувань, які поєднують технологічну освіту (робота з матеріалами, інструментами, безпека, виробничі процеси) і дизайн-освіту (проектування, естетичний аналіз, креативність, інновації). Така інтеграція відповідає вимогам Державного стандарту базової середньої освіти (2020) та сприяє формуванню ключових і предметних компетентностей здобувачів освіти. Водночас підготовка педагогів, здатних методично забезпечувати навчання дизайну і технологій у технологічній освітній галузі, потребує вдосконалення та розробки неперервної системи дизайн-технологічної освіти. Така система має розглядатися як функціональна підсистема неперервної дизайн-освіти, що забезпечує наступність змісту, методів і результатів навчання технологій на різних освітніх рівнях. У дослідженні неперервна дизайн-технологічна освіта розглядається як системоутворювальна функціональна підсистема неперервної дизайн-освіти України, що забезпечує її практичну реалізацію на різних освітніх рівнях.

Ці модельні програми з дизайну й технологій у своїй структурі містять такі модулі: «Дизайн і технології у природі» (екодизайн, біодизайн, природні матеріали); «Дизайн і технології у техніці» (промисловий дизайн, робототехніка, технічні конструкції); «Дизайн і технології у креативній індустрії (мода, етнодизайн, гастрономічний дизайн, медіадизайн, ігрові технології); «Дизайн і технології у сфері послуг (сервіси)»: соціальний, комерційний, цифровий, культурний та освітній, медичний, транспортний, туристичний і гастрономічний, екологічний; «Дизайн і технології у цифровому просторі» (3D-моделювання, віртуальна й доповнена реальність, дизайн мультимедіа).

Таке поєднання формує підґрунтя для становлення й розвитку дизайн-технологічної освіти в закладах початкової, базової й профільної середньої освіти. Але майбутні вчителі початкової школи й технологій/трудоного навчання в базовій та профільній освіті також потребують відповідної підготовки, котра забезпечувала б, окрім технологічної компетентності формування компетентності з дизайну.

Важливо з'ясувати й обґрунтувати теоретико-методичні засади неперервної дизайн-технологічної освіти та особливості її становлення в Україні, оскільки в світовій теорії й практиці функціонування цілісної системи неперервної дизайн-освіти вже накопичено досвід формування й розвитку її підсистем, зокрема «Дизайн і технології» та «Мистецтво і дизайн». У зарубіжному досвіді така система має міжнаціональний, методологічний, нормативно-правовий, дидактичний, історико-педагогічний, мистецтвознавчий, психолого-педагогічний і методичний виміри. Розрізняють концептуальні, функціональні й пілотні системи неперервної дизайн-освіти.

Проте в українській формальній освіті принцип неперервності дизайн-освіти не врахований освітніми стандартами галузей технологій і художньої культури. Неперервна дизайн-освіта і професійний дизайн як суміжні, але різні види діяльності не досліджуються у взаємодоповненні.

У той же час чинним є професійний стандарт «Викладач закладу вищої освіти», на основі якого можливе розроблення й впровадження інноваційних проєктів освітньо-професійних програм з дизайну і технологій, мистецтва і дизайну за спеціальністю А1 «Освітні науки» (у минулому 011 «Освітні/педагогічні науки»), необхідних для підготовки професійних дизайнерів і вчителів технологій/трудового навчання та початкової школи.

В умовах становлення цифрового суспільства в Україні, де проєктування як дизайн-діяльність, проникає у всі сфери життєдіяльності людей, викладач закладу вищої освіти покликаний володіти відповідними компетентностями.

Особливої уваги потребує досвід неперервної дизайн-освіти Великої Британії, у якій дизайн-технологічний компонент інтегровано в національний курикулум початкової та середньої школи. Досвід функціонування цієї системи, відповідно до державних нормативних документів, може бути використаний для подолання суперечностей у становленні та розвитку неперервної дизайн-технологічної освіти в Україні.

Функціонуючі неперервні система дизайн-освіти провідних промислово-розвинених країн формують фахівців, котрі здатні до проєктування дизайн-об'єктів з врахуванням місцевих особливостей предметного й соціального середовища.

Нормативні документи та *Національний посібник з дизайну* Великої Британії орієнтують дизайн-освіту на творче варіювання дизайн-продукції з урахуванням місцевих традицій. Для української технологічної освітньої галузі важливим є залучення етнодизайну до змісту неперервної технологічної освіти як засобу поєднання традиційного формотворення, сучасних технологій і проєктної діяльності здобувачів освіти.

У контексті дизайн-освіти К. Кондратьєва досліджувала екологію культури, орієнтуючись на етнокультурну ідентичність. Роль етнодизайну в етнокультурному формуванні майбутнього педагога досліджувала Г. Бучківська. Д. Ейнслі вивчала національні та інтернаціональні контексти в дизайн-освіті ХХ століття, а питання «національного стилю» в графічному дизайні набуло нових напрямів у роботах В. Олінса; Ю. Легенького, О. Боднар, О. Бойчука, Є. Антоновича, І. Юрченка. Присвятив своє дослідження проєктуванню сучасного жіночого одягу на основі національних та етнохудожніх традицій Д. Фахіме. Теорію й практику формування екокультури як складової етнодизайнерської компетентності майбутніх учителів трудового навчання та технологій досліджувала Л. Чистякова. А. Руденченко досліджувала проблему формування компетентності з етнодизайну в майбутніх дизайнерів і художників декоративно-прикладного мистецтва, М. Близнюк – з урахуванням сучасних комп'ютерних технологій. Особливості формування дизайнерської культури майбутніх учителів технологій досліджувала В. Титаренко.

У наукових дослідженнях сформувалися два підходи до розуміння дизайну і дизайн-освіти. Прихильники першого підходу розглядають художнє проєктування та конструювання як автономну галузь мистецтва, що вимагає

спеціальної професійної підготовки дизайнерів за окремими спеціалізаціями. Цей підхід домінує серед українських дослідників і передбачає розроблення освітньо-професійних програм для кожної спеціалізації окремо.

В освітніх системах розвинених країн дизайн-освіта є складовою різних галузей знань: природничих наук (S – Science), технологій (T – Technology), інженерії (E – Engineering), гуманітарних і мистецьких дисциплін (A – Art), а також математики (M – Mathematics). Сучасна модель STEAM-освіти інтегрує мистецтво, гуманітарні дисципліни та дизайн у професійну підготовку фахівців у сфері науки, технологій, інженерії та математики, що сприяє комплексному розвитку творчого мислення та інноваційного підходу до вирішення задач.

Проблеми розвитку художньої промисловості, художньо-промислової освіти, національного дизайну та дизайн-освіти досліджувалися науковцями за такими напрямками: розвиток ремісничої та художньо-промислової освіти в Україні (Г. Бучківська, Л. Волошин, Д. Козубовський, Г. Максисько, І. Небесник, П. Татіївський, Р. Шмагало), становлення та розвиток сучасної дизайн-освіти в Україні (О. Боднар, О. Генесаретський, В. Даниленко, Д. Кривавич, Г. Кур'єрова, Є. Лазарєв, С. Мигаль, В. Сидоренко, В. Титаренко, О. Трошкін, О. Фурса); історія розвитку методик художньо-промислової освіти (Р. Силко, В. Тягур, Р. Шмагало), національного дизайну (В. Даниленко, Ю. Соловйов, П. Татіївський); проблеми освіти з етнодизайну (М. Близнюк, О. Васкевич, Ю. Дідовець, А. Руденченко, І. Сиваш); концептуальні положення розвитку дизайн-освіти на її різних рівнях (В. Бойчук, В. Бовсунівський, О. Васіна, М. Ганжа, В. Жлудько, Н. Колесник, А. Король, В. Орлов, Л. Оружа, Л. Оршанський, В. Прусак, Л. Сліпчишин, Г. Сотська, В. Тищенко, В. Трофімчук).

У своїх дослідженнях В. Тищенко впроваджує поняття «початкова дизайн-освіта» (навчальний предмет «Дизайн і технології» для початкової школи), «допрофільна дизайн-освіта» (розділи навчального предмета «Трудове навчання» для 8, 9 класів), «профільна дизайн-освіта» (програма і підручники «Основи дизайну» для учнів 10, 11 класів).

Національні моделі «західно-центричного» змісту графічного дизайну досліджували В. Косів, Ф. Меггс, А. Пурвіс, С. Хеллер, Ф. Хайген, Р. Холліс, Стіфф П. Ними розглядалися національні особливості формотворення як основа для розвитку національного дизайну.

Теоретико-методичне обґрунтування засад неперервної дизайн-підготовки майбутніх учителів технологій проводила С. Кучер. У контексті неперервної дизайн-освіти, особливості процесу підготовка майбутніх учителів технологій до навчання основам дизайну у профільній школі та роль і місце дизайну в технологічній підготовці школярів досліджував В. Слабко. Комплексне науково-педагогічне дослідження змісту і методики навчання художнього проєктування майбутніх учителів технологій здійснював М. Курач.

За результатами аналізу зарубіжних і вітчизняних теоретичних джерел **виявлено низку суперечностей:**

- між теорією й практикою становлення неперервної дизайн-освіти в Україні;
- між необхідністю функціонування практико-орієнтованої системи неперервної дизайн-технологічної освіти, починаючи з початкової школи та відсутністю

достатнього нормативного, кадрового, програмового й навчально-методичного забезпечення її реалізації у технологічній освітній галузі;

- між потребою в педагогах, здатних забезпечувати наступність навчання дизайну і технологій на різних освітніх рівнях, та відсутністю цілісних міждисциплінарних освітньо-професійних програм підготовки фахівців з дизайн-технологічною компетентністю для початкової, базової, профільної, передвищої, вищої і післядипломної освіти;

- між практикою вітчизняної передвищої і вищої дизайн-освіти структурно диференційованих за дизайн-технологічною, дизайн-ергономічною, етно-дизайнерською, дизайн-цифровою складовими з різними теоретико-методичними засадами і вузьким розумінням сутності дизайну й дизайн-освіти та відсутністю належної уваги до широкого розуміння теоретичних засад розвитку сучасного дизайн-мислення (міжгалузевого, внутрішньо-галузевого та у межах спеціалізацій дизайну);

- між потребою формування неперервної дизайн-технологічної освіти як цілісної організаційно-педагогічної структури, що забезпечує послідовний розвиток проєктних компетентностей, дизайн-мислення та технологічної культури здобувачів освіти й фрагментарним станом її становлення в Україні, що вимагає теоретичного обґрунтування концептуальної системи – цілісної теоретико-методологічної конструкції, що визначає фундаментальні принципи, концептуальні основи, структурні компоненти та смислові зв'язки освітнього процесу, спрямованого на неперервний розвиток проєктних компетентностей і дизайн-мислення особистості впродовж життя в контексті становлення сучасного цифрового суспільства;

- між зарубіжною практикою в розвинених системах неперервної дизайн-освіти, де етнодизайн / folk design (народне проєктування) розглядається дослідниками у взаємодоповненні із сучасними цифровими й виробничими технологіями та недостатньою обґрунтованістю методології й методики такого процесу у вітчизняній дизайн-технологічній освіті.

З огляду на виявлені суперечності між теорією й практикою формування неперервної дизайн-освіти і її системоутворюювальної підсистеми – дизайн-технологічної освіти та потребою професійної підготовки педагогів, здатних забезпечувати її наступність на різних освітніх рівнях, обрано актуальну тему дослідження «Система неперервної дизайн-освіти в Україні».

Зв'язок роботи з науковими програмами, планами, темами.

Дослідження виконано у відповідності до тематичного плану науково-дослідної роботи Українського державного університету імені Михайла Драгоманова (2022–2024 рр.) та відображено наукові дослідження в межах зведеного плану науково-дослідних робіт сфери освіти, науки та інноватики «Теоретичні та методичні основи формування системи післядипломної освіти на засадах сталого розвитку» (ДР 0117U004914, 2016–2019) та «Освітня політика якості і безпеки життєдіяльності соціокультурних форм для сталого розвитку (ДР 0122U000046, 2022-2024). Тему докторської дисертації затверджено на засіданні Вченої ради Українського державного університету імені Михайла Драгоманова (протокол № 5 від 24 листопада 2022 року) та узгоджено з Міжвідомчою радою з координації досліджень в галузі

освіти, педагогіки і психології НАПН України (протокол № 1 від 14 березня 2023 року).

Мета дослідження полягає в обґрунтуванні та розробленні теоретико-методичних засад, концепції проєктування системи неперервної дизайн-технологічної освіти як освітнього середовища підготовки вчителів технологій і дослідно-експериментальної перевірки ефективності її практико-орієнтованої моделі.

Для досягнення зазначеної мети сформульовано такі **завдання дослідження**:

1. Здійснити ретроспективний аналіз становлення системи неперервної дизайн-освіти України;
2. З'ясувати та сформулювати теоретико-методичні засади розроблення сучасних систем неперервної дизайн-освіти на основі аналізу найбільш розвинутих систем неперервної дизайн-освіти провідних країн світу;
3. Дослідити можливості використання досвіду Великої Британії щодо формування освітнього середовища підготовки вчителів технологій у дизайн-технологічній складовій;
4. Обґрунтувати й розробити модель концептуальної системи неперервної дизайн-освіти в Україні як освітнього середовища підготовки вчителів технологій;
5. Спроєктувати практико-орієнтовану модель системи неперервної дизайн-технологічної освіти для підготовки вчителів технологій;
6. Провести дослідно-експериментальну перевірку ефективності формування дизайн-технологічної компетентності майбутніх учителів технологій у межах розробленої практико-орієнтованої моделі системи неперервної дизайн-технологічної освіти.

Об'єкт дослідження: процес підготовки майбутніх учителів технологій в умовах становлення й розвитку системи неперервної дизайн-освіти в Україні.

Предмет дослідження: теоретичні й методичні засади розроблення та впровадження системи неперервної дизайн-технологічної освіти як освітнього середовища підготовки вчителів технологій.

Концепція дослідження відображає науковий напрям сталого розвитку українського суспільства з його трьома основними складовими: екологічною, економічною та етнокультурною.

Дизайн і дизайн-освіта, починаючи з Баухаузу, перебувають в постійному розвитку. Дизайн проник у всі сфери людської діяльності. Він сприймається одночасно і як невід'ємна частина промислового виробництва, і як продукт культури, і як інструмент культурного будівництва і як фактор, що активно формує культуру. Дизайн пов'язує в одне ціле матеріальну та духовну культуру суспільства. Він розглядається як специфічний вид естетичної діяльності, більше за інших пов'язаний з технічними та соціокультурними перетвореннями.

Тому в освітніх системах провідних країн світу дизайн-освіта є неперервною й наявною в різних галузях знань: природничих, технічних, гуманітарних і мистецьких дисциплінах. Багато в чому це визначає культурний і економічний розвиток країни.

З огляду на це, в Україні вже давно назріла гостра проблема створення ефективної національної неперервної системи дизайн-освіти. Така дизайн-освіта

обов'язково має включати етнокультурну складову, котра пов'язана з традиційною народною культурою, яка є провідною порівняно з елітарною чи масовою (загальноприйняті терміни культурології). Для вирішення цього питання важливо врахувати успішний досвід економічно-розвинених країн.

Неперервність дизайн-освіти має стати ключовим фактором забезпечення постійного її розвитку для якісної підготовки висококваліфікованих, конкурентоспроможних фахівців на запити динамічного ринку праці. Сучасний стан вітчизняної дизайн-освіти викликає потребу перегляду її концепції, яка б суттєво розширювала й поглиблювала розуміння сутності дизайну і його завдань здобувачами освіти та соціумом. Вона як складник всієї освітньої системи України повинна підпорядковуватися загальній тенденції руху до неперервності освіти протягом життя.

Неперервна дизайн-освіта покликана забезпечити значно ширше вирішення завдань ніж традиційна підготовка вузькопрофільних фахівців з дизайну, оскільки вона розвиває в здобувачів освіти універсальні навички: критичне мислення, дизайн-мислення, здатність системного підходу до вирішення проблем, розуміння потреб людей та вміння створювати гармонійне навколишнє середовище.

Крім того, така освіта сприяє розвитку креативності, вмінню працювати в команді, що є цінним у будь-якій сфері. Дизайн-освіта навчає ставити людину в центр процесу, враховувати її потреби та створювати рішення, які покращують якість життя. Вона допомагає виробити розуміння того, як різні елементи взаємодіють між собою для створення функціонального та естетично привабливого середовища. Відповідно, дизайн-освіта має охоплювати всі сфери знань і всі рівні освіти.

Концепція дослідження окреслюється концептуальними ідеями, які належать до методологічного, теоретичного й практичного блоків.

Методологічний концепт передбачав звернення до загальнонаукових ідей і положень щодо цілісності й взаємодії елементів та процесів у системі неперервної освіти; підходів, з-поміж яких фундаментальними для дослідження стали:

- *інтегративний*, в основі якого лежить зв'язок усього з усім, взаємозумовленість і цілісність явищ об'єктивної дійсності, загальні положення й підходи філософських і психологічних теорій пізнання, зокрема прояви творчості при проектуванні, принципи нероздільності педагогічної теорії й практики; він дозволяє розглядати техніко-технологічні та художні знання, технічні й художні конструктивні вміння як цілісне інтегративне утворення, що формується завдяки інтегративним зв'язкам технічних дисциплін із дисциплінами художнього спрямування;
- *системний*, що забезпечує створення ефективних методик навчання дизайну майбутніх фахівців;
- *міждисциплінарний* через STEAM-підхід, що інтегрує науку (Science), технології (Technology), інженерію (Engineering) та математику (Mathematics) для практичного застосування знань;
- *діяльнісний*, який ґрунтується на положенні про те, що мотивована особистість виявляє творчу активність, у процесі якої вона розвивається, він полягає в тому, що система неперервної дизайн-технологічної освіти має бути спроектована так,

щоб здобувачі освіти опановували зміст навчання технологій через дію: пошук, дослідження, експериментування, проєктування, виготовлення й оцінювання результату (здобування знання через власний досвід);

- *компетентнісний*, що окреслює навчальне середовище, в якому художньо-проектна творчість є важливим засобом підвищення проєктно-творчої й дослідницької компетентностей;
- *культурологічний*, який передбачає наповнення освітнього процесу культурними складовими майбутньої діяльності, що сприятиме культурній самореалізації майбутніх фахівців;
- *аксіологічний*, що дозволяє виявити співвідношення внутрішнього смислу діяльності із зовнішнім спонуканням до дій, відображає динамізм ціннісних орієнтацій, пов'язаний з мобільністю та адаптацією фахівця на ринку праці, його розумінням професійних цінностей;
- *особистісно зорієнтований*, що спрямований на врахування психолого-педагогічних та організаційних умов розкриття можливостей для проєктної творчості й здібностей майбутніх фахівців до художньо-технічного проєктування;

Теоретичний концепт визначається науковим апаратом дослідження, що містить низку філософських, психолого-педагогічних і методичних понять та дефініцій («дизайн», «художньо-промислова освіта», «неперервна дизайн-освіта», «неперервна дизайн-технологічна освіта», «концептуальна система дизайн-освіти», «функціональна система дизайн-технологічної освіти», «методика навчання технологій»), які зумовлюють розуміння сутності та змісту досліджуваної проблеми; він характеризується теоретичним обґрунтуванням структури авторської моделі концептуальної системи неперервної дизайн-освіти України та розробленням її функціональної дизайн-технологічної підсистеми.

Практичний концепт передбачає перевірку ефективності впровадження авторської моделі системи дизайн-технологічної освіти через науковий педагогічний експеримент, який був організований з участю здобувачів та викладачів.

Концептуальні положення концепції втілені у **загальній гіпотезі дослідження**, яка полягає в тому, що структурно узгоджена модель концептуальної системи неперервної дизайн-освіти в Україні та її функціональна підсистеми – неперервна дизайн-технологічна освіта буде ефективною, якщо її розроблення базуватиметься на обґрунтованих теоретико-методологічних засадах становлення й розвитку художньо-промислової освіти в Україні і європейських країнах та аналізі розвитку й функціонування ефективних систем неперервної дизайн-освіти провідних країн. Вона конкретизується *частковими* припущеннями, які передбачають, що вона має:

- встановлювати взаємозв'язки між різними рівнями освіти;
- інтегрувати художні, технічні, технологічні, цифрові й етнокультурні складові.

Упровадження системи неперервної дизайн-технологічної освіти, як підсистеми неперервної дизайн-освіти в Україні буде ефективною, якщо:

- врахувати основні методологічні підходи: системний, діяльнісний, особистісно зорієнтований, компетентнісний і проєктно-технологічний;

- виявити ефективні організаційно-педагогічні умови, дидактично опрацювати зміст, відібрати інноваційні й традиційні форми, методи й засоби формування дизайн-технологічної компетентності та впровадити їх на різних освітньо-професійних рівнях підготовки педагогів технологічної освітньої галузі;
- навчання здійснювати з урахуванням педагогічних умов із застосуванням методик, які сприяють розвитку художньо-проектних умінь і навичок, дизайн-мислення та формуванню проектно-творчої компетентності майбутніх учителів технологій;
- забезпечуватиме поетапність розвитку дизайн-технологічної компетентності у фаховій підготовці майбутніх педагогів технологічної освітньої галузі з використанням STEAM-підходу.

Методологічна основа дослідження. Методологічну основу дослідження становлять системний, компетентнісний, діяльнісний, особистісно зорієнтований, культурологічний, середовищний, інтегративний, інтердисциплінарний, проектний, технологічний та етнодизайнерський підходи.

В основу дослідження покладено положення діалектичної теорії про загальний взаємозв'язок всього з усім, взаємозумовленість і цілісність явищ об'єктивної дійсності, загальні положення філософських і психологічних теорій пізнання, зокрема прояви творчості при проектуванні, принципи нероздільності педагогічної теорії й практики.

На загальнонауковому рівні методологічну базу дослідження становлять системний, гуманістичний, культурологічний, акмеологічний та аксіологічний підходи, що забезпечують цілісність наукового пошуку щодо розроблення концептуальної системи неперервної дизайн-освіти та її підсистеми – дизайн-технологічної освіти.

На конкретнонауковому рівні дослідження використано діяльнісно-розвивальний і компетентнісний підходи, які забезпечують розроблення концептуальної моделі неперервної дизайн-освіти та вдосконалення змісту підготовки здобувачів освіти з урахуванням формування дизайнерських компетентностей.

Важливою складовою методологічної основи дослідження є етнометодологія, що дає змогу переосмислити базові засади соціокультурного пізнання та відобразити складну, двоїсту й конструктивну природу національного дизайну як соціокультурного феномену.

У межах етнометодологічного підходу особливе місце посідає етнодизайн – модернізована форма історичного монотехнізму та проектного методу. Етнодизайн розглядається як міждисциплінарна художньо-проектна діяльність, що поєднує регіональні ремісничі традиції із сучасними гуманітарними, мистецькими й технічними знаннями. Він охоплює методи художнього проектування й технічного конструювання та спрямований на формування етнокультурного предметного середовища – цілісного, пропорційного й гармонійного.

Методи дослідження

На різних етапах дослідження для вирішення поставлених завдань використовувався комплекс методів:

– *теоретичні методи*: системний аналіз культурологічної, філософської, психологічної, педагогічної, методичної, мистецтвознавчої літератури, офіційних і нормативних документів, навчально-методичного забезпечення з метою систематизації знань про становлення неперервної дизайн-освіти та її функціональної підсистеми – дизайн-технологічної освіти; історико-педагогічний аналіз, що дав змогу виявити тенденції становлення й розвитку художньо-промислової освіти як джерела неперервної дизайн-освіти та її компонента дизайн-технологічної освіти; методи концептуально-порівняльного аналізу, синтезу, абстрагування, узагальнення, прогнозування, проектування, моделювання й класифікації, за допомогою яких зіставлено теоретичні та практичні підходи щодо розуміння особливостей становлення системи неперервної дизайн-технологічної освіти;

– *емпіричні методи*: бесіди, анкетування, опитування, спостереження, узагальнення педагогічного досвіду, аналіз творчих робіт, експертні оцінки й самооцінки для вивчення результатів проектно-художньої та технологічної діяльності майбутніх педагогів технологічної освітньої галузі; педагогічний експеримент, що проводився для перевірки ефективності впровадження розробленої системи неперервної дизайн-технологічної освіти;

– *статистичні методи*: вибірковий метод, у якому критерій згоди (Пірсона) використовувався для перевірки статистичних гіпотез щодо встановлення однорідності досліджуваних груп та оцінювання відмінностей між експериментальною й контрольною групами; графоаналітичний метод для виявлення відмінностей сформованості дизайн-технологічних компетентностей учасників контрольної і експериментальної групи.

Наукова новизна і теоретичне значення дослідження полягають у таких положеннях і результатах:

вперше: здійснено комплексне науково-педагогічне дослідження проблеми формування неперервної дизайн-освіти в Україні; *обґрунтовано теоретичні засади* неперервної дизайн-освіти в Україні з проєкцією на технологічну освітню галузь; *науково обґрунтовано та розроблено* концептуальну систему неперервної дизайн-освіти в Україні; *розроблено* функціональну модель системи неперервної дизайн-технологічної освіти для підготовки вчителів технологій; *проведено дослідно-експериментальну перевірку* ефективності впровадження практико-орієнтованої моделі системи неперервної дизайн-технологічної освіти; *сформульовано сутність понять*: «неперервна дизайн-освіта» як інтегрована система навчання впродовж життя, що поєднує формальну академічну підготовку з практичним професійним розвитком у сфері дизайну та дизайн-мислення, яка передбачає безперервний розвиток проєктних компетентностей від базового рівня до експертного через різні освітні формати та інституції; «концептуальна система дизайн-освіти» як цілісна теоретико-методологічна конструкція, що визначає фундаментальні принципи, структурні компоненти, взаємозв'язки та механізми функціонування освітнього процесу, спрямованого на формування дизайн-мислення та проєктних компетентностей; «функціональна система дизайн-освіти» як динамічна організаційно-педагогічна структура, що забезпечує практичну реалізацію концептуальних засад дизайн-освіти через взаємоузгоджене функціонування всіх компонентів освітнього процесу для досягнення конкретних навчальних результатів;

«практично функціонуюча неперервна дизайн-технологічна освіта» розглядається як експериментальна освітня конструкція обмеженого масштабу, призначена для апробації, тестування та відпрацювання інноваційних підходів до формування дизайн-мислення та проєктних компетентностей перед їх широким впровадженням в освітню систему; *обґрунтовано* в історико-методологічному контексті, періодизацію розвитку українського національного дизайну й дизайн-освіти; *здійснено ретроспективний аналіз* становлення й розвитку неперервної дизайн-освіти в Україні на основі художньо-промислової освіти як важливого чинника в модернізації підготовки вчителів технологій; *виокремлено* основні періоди трансформації художньо-промислової освіти в систему неперервної дизайн-освіти;

- *уточнено зміст базових понять дослідження*: «дизайн» як формотворення для тиражування: міждисциплінарна, проєктно-творча діяльність, що поєднує наукове формулювання проєктного задуму, художньо-графічне проєктування дизайнерської пропозиції на площині, технологічне формотворення пошукового макета або виробничого зразка в просторі з метою виробничого тиражування; *«художньо-промислова освіта»* як спеціалізована галузь професійної освіти, що поєднує художньо-естетичну підготовку з практичними навичками виробництва, спрямована на формування фахівців, здатних створювати функціональні та естетично цінні предмети для промислового виробництва та повсякденного використання;

- *подальший розвиток отримали*: «теорія потрібності» дизайн-обдарованої особистості; інтердисциплінарний зміст STEM/STEAM при підготовці вчителів технологій у системі дизайн-технологічної освіти як інтегрована система знань, умінь та компетентностей, що об'єднує елементи науки, технологій, інженерії, мистецтва та математики в єдиному освітньому досвіді, де межі між дисциплінами розмиваються для вирішення комплексних реальних проблем.

Практичне значення результатів дослідження. Теоретичні результати дослідження впроваджено в освітню практику педагогічних і мистецьких закладів передвищої, вищої та післядипломної освіти в частині підготовки майбутніх дизайнерів, фахівців декоративно-ужиткового мистецтва й учителів технологій до реалізації змісту неперервної дизайн-технологічної освіти.

Розроблено й впроваджено в практику роботи педагогічних закладів вищої й передвищої освіти технологічного спрямування програми та навчально-методичне забезпечення навчальних дисциплін «Дизайн і технології», «Український етнодизайн», спрямованих на формування дизайн-технологічної компетентності в майбутніх учителів технологій.

Розроблено методичні матеріали для навчального курсу «Українська дизайн-освіта: від ремесел до цифрових технологій», адресованого здобувачам усіх рівнів вищої дизайн-освіти, котрі навчаються за освітніми програмами спеціальності 13.00.02 – теорія та методика навчання технологій, 011 «Освіта і розвиток обдарованої особистості», розроблені відповідно до професійного стандарту «Викладач закладу вищої освіти».

Основні положення, розроблені теоретичні моделі систем, висновки дослідження можуть бути використані науковцями для подальшого обґрунтування, розроблення й впровадження функціональних підсистем

неперервної дизайн-освіти в Україні. Теоретичні й навчально-методичні матеріали дисертації будуть корисні для педагогічних і мистецьких ЗВО в системі підготовки й підвищення кваліфікації майбутніх педагогів з дизайн-технологічною компетентністю для забезпечення неперервності системи дизайн-освіти в Україні, у процесі модернізації технологічної освітньої галузі в закладах загальної середньої освіти.

Експериментальна база дослідження. Дослідно-експериментальною базою дослідження були: Академія сучасного мистецтва імені Сальвадора Далі (довідка №136 від 07.08.2025), Дрогобицький державний педагогічний університет імені Івана Франка (довідка №810 від 01.07.2024), Київська державна академія декоративно-прикладного мистецтва і дизайну імені Михайла Бойчука (довідка №65 від 11.09.2025), Косівський державний інститут декоративного мистецтва (довідка №2150 від 15.04.2025), Корсунь-Шевченківський педагогічний фаховий коледж ім. Т. Г. Шевченка Черкаської обласної ради (довідка №180 від 30.04.2024), Навчально-науковий інститут перепідготовки та підвищення кваліфікації Українського державного університету імені Михайла Драгоманова (довідка №320/2 від 28.10.2025), Прилуцький гуманітарно-педагогічний фаховий коледж імені Івана Франка Чернігівської обласної ради (довідка №116 від 18. 06. 2024), Уманський державний педагогічний університет імені Павла Тичини (довідка №1517/01 від 27.09.2024), Український державний університет імені Михайла Драгоманова (довідка №320/3 від 28.10.2025), Чернігівський колегіум імені Т. Г. Шевченка (довідка №13 від 31.10. 2024).

Особистий внесок здобувача. Усі представлені в дисертації результати досліджень належать автору. У наукових працях опублікованих у співавторстві, автор виокремив й обґрунтував необхідність формування в здобувачів закладів дизайн-освіти професійної компетентності з мультимедійного дизайну та розкриття її особливості, що висвітлено в колективній науковій монографії «Цифрові трансформації в культурі» в підрозділі «Інформаційні технології візуалізації в дизайні» [1]; представив розробку структури та функції підсистеми з етнодизайну майбутньої національної системи неперервної дизайн-освіти [15]; запропонував моделі простих функціонуючих систем дизайн-освіти: дизайн-технологічної, ергономічної, фолк-дизайнерської (етнодизайнерської), які мають стати структурними складовими складної системи неперервної української дизайн-освіти та продемонстрував думку про необхідність створення вибірових компонентів освітніх програм у неперервній системі української освіти: «Дизайн і технології», «Ергономічний дизайн», «Мистецтво і дизайн», «Етнодизайн/Folk Design» [16]; запропонував два основні напрямки удосконалення дизайн-освіти у вищих навчальних закладах [19]; надав результати проведеного комплексного дослідження із застосуванням методу педагогічного експерименту для діагностики модернізованого дизайн-освітнього процесу підготовки педагогів-дизайнерів при впровадженні комплексу освітніх компонентів у руслі формування вітчизняної неперервної дизайн-освіти [20]; визначив підходи до навчання дизайн-мислення науково-педагогічних працівників дизайн-освітніх закладів через використання новітніх цифрових технологій та методу проєктів [21]; представив найбільш актуальні складові освітнього процесу, які є доцільними в період трансформації вітчизняної дизайн-освіти та розкрив досвід дизайнерської підготовки у вищих навчальних закладах

Японії, Великобританії [22]; проаналізував ролі сучасних технологій у візуалізації унікальних дизайнерських ідей та експериментуванні з ними в контексті становлення дизайн-освіти України [23]; представив показники самодіагностики художньо-творчої обдарованості майбутніх дизайнерів і художників декоративно-прикладного мистецтва та узагальнені результати доші-тесту [23]; показав значення середовищного підходу для підготовки графічних дизайнерів [32], а доцільність і особливості застосування проєктних технологій в дизайн-освіті [33]. Права жодного із співавторів не порушено.

Апробація матеріалів дисертації. Основні теоретичні положення й практичні результати дослідження обговорювались на щорічних звітних наукових конференціях Українського державного університету імені Михайла Драгоманова, а також на наукових, науково-практичних конференціях різного рівня, форумах, зокрема:

-*міжнародних*: «Future of Work: Technological, Generational and Social Shifts» (Дніпро, 2025); «Наукові відкриття та фундаментальні наукові дослідження: світовий досвід» (Дніпро, 2025); «Інтеграція знань та інновацій у розвитку науки, освіти і суспільства» (2025); «Інтеграція знань та інновацій у розвитку науки, освіти і суспільства» (Рівне, 2025); «Українське суспільство у перспективах розвитку: історичний, соціально-політичний, освітньо-педагогічний аспекти» (Київ, 2025); «Інновації та науковий потенціал світу» (Рівне, 2025); «Розвиток наукової думки постіндустріального суспільства: сучасний дискурс» (Вінниця, 2025); «Сталий розвиток суспільства та дизайн-діяльність у просторі територіальної айдентики» (Київ, 2024); «Етнокультурні традиції в образотворчому мистецтві та дизайні України» (Київ, 2025); «Актуальні проблеми сучасного дизайну» (Київ, 2023); «Модернізація педагогічної освіти у глобальному вимірі безпеки соціально-турбулентного світу» (Київ, 2023); «Проблеми та перспективи розвитку науки, освіти, технологій і суспільства» (Кропивницький, 2023); «Current issues of science, education and technology in Ukraine and the world. International scientific-practical conference» (Тампере (Фінляндія)); «Стратегічні пріоритети розвитку науки, освіти, технологій і суспільства» (Полтава, 2023).

- *всеукраїнських*: «Етнокультурні традиції в образотворчому мистецтві та дизайні України» (Київ, 2024); Етнокультурні традиції в образотворчому мистецтві та дизайні України (Київ, 2023); Етнодизайн: теорія та практика в сучасному освітньому просторі (Житомир, 2022); Професійне становлення особистості: проблеми і перспективи (Хмельницький, 2021).

Дисертацію на здобуття наукового ступеня кандидата педагогічних наук за спеціальністю 13.00.02 – теорія і методика трудового навчання за темою: «Формування фахової компетентності з основ етнодизайну у майбутніх учителів трудового навчання» було захищено 2011 року в Національному педагогічному університеті імені М. П. Драгоманова. Матеріали кандидатської дисертації в тексті докторської не використовувалися.

Публікації. Результати дослідження відображено у 51 публікації (37 з яких – одноосібні): 1 монографія, 23 статті у фахових наукових виданнях, з них 17 – у вітчизняних фахових виданнях категорії Б, 1 - проіндексовано в наукометричній базі даних Web of Science Core Collection, 4 - проіндексована в наукометричній базі даних Scopus, 1- стаття у зарубіжному періодичному виданні, 19 матеріалів

наукових конференцій. Праць, які додатково відображають наукові результати дисертації, – 8.

Структура й обсяг роботи. Дисертація складається з анотації українською й англійською мовами, вступу, шести розділів, висновків до кожного з розділів, списку використаних джерел до кожного розділу, загальних висновків, додатків; текст містить 20 рисунків та 40 таблиць.

Повний обсяг дисертації складає 531 сторінку. Основний текст роботи – 435 сторінок.

ОСНОВНИЙ ЗМІСТ ДИСЕРТАЦІЇ

У вступі обґрунтовано актуальність теми дослідження, розкрито її зв'язок з науковими програмами, планами, темами, визначено мету, завдання, об'єкт і предмет, концепцію та методи дослідження, розкрито наукову новизну, теоретичне і практичне значення роботи, визначено особистий внесок здобувача в опублікованих у співавторстві працях, наведено відомості про шлях проведення педагогічного експерименту, його результати та впровадження результатів дослідження, публікацій; окреслено структуру та обсяг дисертації

У першому розділі **«Становлення функціональних систем європейської художньо-промислової освіти, джерела зародження неперервної дизайн-освіти»** розкрито особливості становлення функціональних систем художньо-промислової освіти в Європі, які були витокami формування дизайн-освіти, та мають багату історію розвитку, починаючи від ремісничих майстерень до сучасних навчальних закладів. Їхнє становлення було зумовлено різноманітними факторами, такими як потреби промисловості та культури, а також розвиток науки й технологій.

Важливу роль у розвитку системи художньо-промислової освіти відіграли промислові музеї, які стали центрами інновацій та поширення знань. Вони сприяли збереженню та популяризації кращих зразків промислового мистецтва, а також стимулювали розвиток нових напрямків у художньо-промисловій освіті.

Теоретичну модель нової системи художньо-промислової освіти ХІХ ст. (практичної естетики) запропонував німецький архітектор і реформатор художньо-промислової освіти Г. Земпер. Інноваційним засобом первинної системи художньо-промислової освіти, що ґрунтувалася на теоретичних засадах «практичної естетики» Г. Земпера, були художньо-промислові музеї із етнічно своєрідними експонатами народних ремесел і прикладного мистецтва. На основі результатів аналізу теоретичної спадщини Г. Земпера нами відтворено модель європейської художньо-промислової освіти ХІХ ст.

Одним із перших значимих явищ у становленні художньо-промислової освіти став Баухауз. Його функціонування базувалося на підході його засновників: Вальтера Гропіуса, Ганса Маєра, Людвіга Міс ван дер Роє – дизайн-освіта це – інтеграції мистецтва, ремесел і технологій. Він заклав фундамент сучасного дизайну і дизайн-освіти, який є актуальним і сьогодні.

Іншою важливою складовою становлення систем європейської художньо-промислової освіти був віденський сецесіон, який мав значний вплив на художньо-промислову освіту західноукраїнських земель. Віденську

модернізацію художньої промисловості та художньо-промислової освіти можна розглядати, на нашу думку, як етап становлення європейського етнодизайну.

На західноукраїнських землях, які входили до європейського культурного простору, започатковувалась система художньо-промислової освіти, яка розвивалася під впливом як європейських тенденцій, так і місцевих традицій народного мистецтва. Це зумовило їхній самобутній характер та сприяло збереженню та розвитку унікальних художніх промислів регіону.

З'ясовано, що професійна художньо-промислова освіта європейських країн впродовж тривалого часу розвивалась у двох напрямках – гуманітарно-художньому та науково-технічному, як «дві культури» відносно відокремлені одна від одної, що спостерігається досі в ергодизайні й етнодизайні, які ще не стали компонентами цілісної системи українського національного дизайну.

Художньо-промислова освіта в Європі та Західній Україні відіграла важливу роль у формуванні культурного та економічного ландшафту регіону. Вона сприяла розвитку промисловості, збереженню культурної спадщини та формуванню естетичного смаку суспільства.

Зважаючи на це, проаналізовано становлення такого інноваційного середовища художньо-промислової освіти як промислові музеї. Проведений детальніший огляд цих організаційних форм і їхнє значення в розвитку матеріально-художньої культури Галичини, зокрема особливості художньо-промислової освіти в художніх школах кераміки та гончарства у Львові та школи килимарства й ткацтва, що функціонували на Тернопільщині. Цей період став важливим етапом у розвитку культури Галичини, заклавши фундамент для подальшого розвитку художньої освіти та музейної справи в Україні.

Г. Земпер вперше запропонував ефективний етнографічний підхід до розвитку художньо-промислової освіти та її трансформації в сучасну професійну дизайн-освіту. У західноєвропейських країнах народні ремесла й промисли до кінця XIX ст. інтегрувалися у фабрично-заводське виробництво, тоді як у Галичині вони функціонували на основі народної традиції і були джерелом існування значної частини населення. У другій половині XIX - на початку XX століття в Галичині спостерігався активний розвиток художньо-промислової освіти та музейної справи. Цей процес був зумовлений низкою факторів, серед яких – зростання інтересу до національної культури, розвиток промисловості та потреба у кваліфікованих кадрах для художніх промислів.

У цей період було створено низку художньо-промислових шкіл, які готували фахівців для різних галузей художнього виробництва.

У другому розділі **«Теоретичні основи формування моделі національної системи неперервної дизайн-освіти»** досліджено теоретичне підґрунтя формування національної системи неперервної дизайн-освіти.

Розроблено методику дослідження проблеми становлення системи неперервної дизайн-освіти в Україні з урахуванням підходів до моделювання педагогічних систем, специфіки дизайн-освіти як галузі, що інтегрує мистецтво, технології, інженерію, креативні індустрії та цифрові практики, а також закономірностей розвитку інноваційних освітніх процесів. Її побудовано відповідно до логіки становлення освітньо-виховних систем та розвитку освітньо-наукової інновації, яку досліджують провідні українські дослідники у педагогіці: Дем'яненко Н. М., Дичківська І. М., Дубасенюк О.А.

У межах аналізу теоретичних основ становлення системи професійної дизайн-освіти в зарубіжних країнах виявлено, що перші академічні заклади з підготовки дизайнерів виникли наприкінці XIX століття на базі шкіл мистецтв і ремесел.

Європейські країни у своїх системах художньо-промислової освіти поєднали гуманітарно-художній і науково-технічний напрями розвитку, прийнявши навчальні програми Баухауза у Веймарі, запропоновані В. Гропіусом. Його новаторська практика зосереджувалася довкола ключового поняття «конструктивна форма» – типова форма, що є аналогом форми природної, втіленням єдності народного мистецтва й новітніх технологій. Художник був покликаний оволодіти проектно-художньою майстерністю як новітнім «дидактичним» засобом подальшого успішного розвитку машинного виробництва та німецького індустріального суспільства. Утверджувалася значущість проектно-творчої особистості, здатної до формотворення, визначення оптимальних шляхів, способів і засобів розвитку предметних форм з урахуванням гармонійного поєднання в них краси і доцільності, естетичних і функціональних характеристик. З часу існування німецьких художньо-промислових шкіл починається відлік не тільки дизайн-освіти, а й самого дизайну як особливого виду проектно-художньої діяльності в умовах індустріальних технологій масового виробництва.

Естетичний ідеал природоцентричності й етнічності лишається незмінним у ході трансформації європейської художньої промисловості й художньо-промислової освіти в національний дизайн і дизайн-освіту. У процесі фахового становлення дизайнера обов'язковою умовою його професіоналізму було й лишається гармонійне поєднання художньої та інженерно-технічної підготовки.

Представники першої хвилі досліджень, зокрема Бруно Мунарі та Ел-Лісцький, окреслили два протилежні підходи: монокомпонентний, орієнтований винятково на художню майстерність, та інтегрований, що поєднував мистецтво з інженерними дисциплінами. У міжвоєнний період Баухаус під керівництвом Вальтера Гропіуса втілював дуальну модель освіти, інтегрувавши студійні праці з виробничою діяльністю, що сприяло виробленню професійних навичок у реальному промисловому середовищі. Після Другої світової війни Віктор Папанек і Дон Норман розширили дискурс, звернувши увагу на соціальну відповідальність дизайнера та доступність продуктів для різних груп користувачів.

Рубіж XX – XXI ст. в сучасній європейській системі дизайн-освіти відзначений як поступальний розвиток традиційних методів навчання, так і пошуком нових форм викладання і навчання в дизайнерських закладах освіти. Одним з виправданих шляхів трансформації системи дизайнерської професійної освіти є зміна акцентів у змісті освіти: від вузької спеціалізації до широкої профільної підготовки.

Отже, професійна дизайн-освіта в зарубіжних країнах пройшла шлях від ремісничих студій до комплексних міждисциплінарних систем, де визначальними є соціальна відповідальність, екологічна збалансованість і цифрові технології. Водночас концепція національного дизайну стала ключовим елементом гармонізації глобальних практик і місцевих традицій, забезпечуючи продукти, що поєднують інноваційність і культурну автентичність.

Проведений аналіз розвитку національного дизайну з урахуванням місцевих традицій матеріально-художнього формотворення став підґрунтям для становлення дизайн-освіти в Україні. При цьому були виокремлені етапи розвитку художньо-промислової освіти Буковини та періоди розвитку художньо-промислової освіти Галичини як найбільш значущі для становлення вітчизняної дизайн-освіти. Національний дизайн став ключовим елементом гармонізації глобальних практик і місцевих традицій, забезпечуючи продукти, що поєднують інноваційність і культурну автентичність. У процесі розвитку освітніх концепцій виникло розуміння «національного дизайну» як синтезу загальноприйнятих методів проєктування з особливими культурними та історичними елементами, притаманними конкретним народам. Дослідники визначають національний дизайн як комплекс естетичних рішень, матеріалів і виробничих підходів, що відображають цінності нації. Науковці також наголошують на важливості включення етнічних елементів і традиційних технік у сучасне промислове виробництво. Такий підхід дозволяє національному дизайну одночасно зберігати культурну ідентичність і створювати конкурентні переваги для товарів через їх унікальність та оригінальність. Національний стиль схожий на живий організм, що постійно розвивається та змінюється. Він є результатом взаємодії двох потужних сил: народної творчості, яка є його фундаментом, та професійного мистецтва, яке надає йому нові форми і вирази. Здійснений історичний аналіз доводить, що витoki вітчизняної дизайн-освіти сягають 20-х рр. XX ст., коли створювалися художньо-промислові школи. У 1940-60-ті рр. засновані ВНЗ, які розпочали підготовку дизайнерів для промисловості, а в 90-х рр. XX ст. створюються кафедри дизайну, що став першим кроком у розвитку художньо-промислової освіти і пройшов складний шлях від становлення художніх класів до промислового напрямку в дизайн-освіті.

Інтеграція регіональних традицій народного мистецтва в сучасні освітні та виробничі процеси доводить свою ефективність через різноманітні практичні моделі національного дизайну по всьому світу. Технічні університети європейських країн створюють спеціалізовані дизайн-лабораторії, де студенти вивчають і модернізують архаїчні техніки роботи з деревом, текстилем і керамікою, застосовуючи їх у розробці сучасних виробів.

Виявлено, що для розкриття творчого потенціалу українців та їхнього всебічного розвитку необхідне створення сприятливого етнокультурного середовища, яке б стимулювало нові підходи в дизайні, мистецтві та архітектурі, засновані на традиційних українських мотивах.

Щоб подолати виклики, які стоять перед українським суспільством, необхідно реформувати систему освіти загалом та дизайн-освіту зокрема. Досвід регіональних лабораторій і державних програм доводить, що інтеграція освіти, досліджень і громади створює додаткову вартість для культурного й економічного розвитку регіонів, що формує методологічну основу для адаптації зарубіжних практик у системі неперервної дизайн-освіти в Україні.

У третьому розділі **«Підготовка вчителів технологій на основі напрацювань художньо-промислової освіти в Україні»** проведено ретроспективний аналіз розвитку українських закладів художньо-промислової освіти, та виявлено, що їхнє становлення відбувалося на перехресті кількох потужних факторів: тривалих етнометодичних традицій, імперських освітніх

моделей та хронологічного прискорення технологічних інновацій. Перші школи ремесел у Західній Україні не лише відтворювали знання майстрів народного мистецтва, але й слугували платформою для міжкультурної взаємодії: випускники цих закладів адаптували етнічну спадщину до європейських науково-технічних стандартів, створюючи нові форми художньо-промислового виробництва.

Засвоєння виробничих технологій, зокрема організація навчання роботи на токарних верстатах, гончарних кругах і ткацьких станках, стало каталізатором для поєднання творчих і технічних навичок. Це забезпечило вихід майстрів на фабрично-заводські потужності, де вони могли застосовувати художній підхід до серійного виготовлення меблів, кераміки та текстилю, одночасно впроваджуючи ергономічні стандарти, розроблені з урахуванням антропометричних параметрів українців.

Упродовж XX століття методичні служби та викладачі поступово впроваджували системну інтеграцію етнічного дизайну: національні орнаменти, традиційні техніки ткацтва й кераміки використовувалися не як декоративний додаток, а як основна складова навчальних програм, що виховувала розуміння культурної ідентичності та формотворчості. Завдяки цій інтеграції етнодизайн набув статусу повноцінного напрямку, здатного формувати автентичну дизайнерську мову на тлі глобальних індустріальних тенденцій.

Виробничі технології відігравали важливу роль у розвитку української художньо-промислової освіти, оскільки їхній вплив мав як позитивні, так і негативні наслідки, тому важливо мати збалансованість між збереженням традицій та використанням нових технологій. Вплив виробничих технологій на художньо-промислову освіту в Україні можна простежити протягом різних історичних періодів: період традиційний, індустріалізація, радянський період, пост-радянський період, сучасний період цифрових технологій.

Історію розвитку української художньої промисловості й художньо-промислової освіти, національного дизайну й дизайн-освіти слід поділити на чотири періоди: становлення й розвиток власне художньої промисловості й художньо-промислової освіти; усвідомлення самого явища дизайну як формотворення виробничого зразка для його подальшого тиражування в технологічному процесі й трансформація художньо-промислової освіти в дизайн й дизайн-освіту, обґрунтування теорії й набуття практичного досвіду з ергономіки і дизайну, зумовлені державними нормативними документами; саморозвиток українського ергодизайну й етнодизайну, що нині продовжується.

Перші художньо-промислові школи, що зародилися на межі XIX та XX століть, поклали початок системної освіти в галузі мистецтва та дизайну. Саме вони стали фундаментом для створення розгалуженої мережі навчальних закладів, які й донині здійснюють підготовку висококваліфікованих фахівців у різних творчих сферах.

Інтенсивні пошуки та експерименти в галузі художньо-промислової освіти наприкінці XIX – на початку XX століття призвели до створення цілісної системи навчання, яка була покликана вивести мистецько-ремісничий рух на якісно новий рівень. Ця система мала об'єднати мистецтво, ремесло та дизайн в єдиний, гармонійний організм.

Водночас створення ефективної системи художньо-промислової освіти потребувало вирішення низки конкретних організаційних завдань, що виходили за межі простого створення навчальних закладів: коригування діяльності промислових шкіл, взаємодії між ними та створення цілісної системи їхнього функціонування; формування викладацьких кадрів, підвищення їхньої професійної та педагогічної майстерності; інтеграція в загальнопромисловий рух, визначення ступеня залежності від промисловості художньо-промислових закладів освіти; покращення матеріальної бази, забезпечення спеціальною літературою; піднесення суспільного рейтингу художньо-промислової освіти серед інших освітніх галузей; використання зарубіжного досвіду художньо-промислової освіти.

У 60-90 рр. XX століття спостерігаються лише два напрями в становленні й розвитку українського дизайну: етнодизайн та ергодизайн. Стандартизація в галузі дизайну й ергономіки в цей період здійснювалася в Україні за чотирма основними напрямками: розроблення нових національних стандартів України, актуалізація чинного фонду стандартів, узгодження з міжнародними стандартами та їхнє пряме застосування, науково-дослідне забезпечення створення нормативної бази. Ергодизайну присвячено майже всі перелічені державні нормативні документи, і лише один із законів зорієнтовано на етнодизайн (Закон України «Про народні художні промисли»). У розробленні періодизації розвитку української художньо-промислової освіти й національного дизайну нами поєднано два напрями: ергодизайн й етнодизайн.

У 60-х рр. лише в процесі професійної художньо-промислової освіти було закріплено й зроблено загальним надбанням засоби й методи навчання, розроблені зусиллями окремих практиків дизайну, а також прийоми й способи формування художніх умінь і навичок.

Таким чином, успішний розвиток художньо-промислової освіти в Україні став наслідком органічного поєднання мистецько-етнографічних традицій з технічною й виробничою підготовкою. Така синергія створила передумови для становлення неперервної дизайн-освіти, в якій системотворчою складовою є дизайн-технологічна освіта, яка водночас зберігає національний культурний код та відповідає викликам сучасної індустрії й технологій.

У четвертому розділі **«Вплив трансформаційних процесів у дизайн-освіті на систему підготовки учителів технологій»** проведено аналітичний огляд досліджень стану розвитку системи української дизайн-освіти та вплив якісних змін в дизайн-освіті на систему підготовки вчителів технологій. Виявлено, що українська дизайн-освіта має багату історію, яка сягає кінця XIX століття. Аналіз актуальних джерел з української дизайн-освіти свідчить про активний процес трансформації цієї галузі під впливом цифровізації. Сьогодні ці зміни потребують адаптації української дизайн-освіти до вимог цифрового суспільства, що потребує глибокого переосмислення структури, змісту та методів навчання майбутніх учителів технологій та дизайнерів. Сучасна дизайн-освіта в Україні потребує системного підходу до впровадження цифрових технологій, що враховує як технічні аспекти, так і педагогічні, психологічні та соціокультурні фактори. Розвиток системи неперервної дизайн-освіти у цифровому суспільстві – це комплексна наукова проблема, що потребує інтеграції традиційних художніх підходів та цифрових технологій; забезпечення

наступності різних рівнів; розвитку проєктного навчання та міждисциплінарних зв'язків; формування цифрових компетентностей.

Формування цифрової компетентності викладачів технологій, має базуватися на чітких стандартах, котрі визначають необхідний рівень володіння цифровими інструментами та технологіями для забезпечення якісного освітнього процесу. Але необхідно пам'ятати про потребу збереження творчої індивідуальності в умовах стандартизації цифрових інструментів та алгоритмічності проєктних рішень, що є важливим викликом сучасної дизайн-освіти. Це впливає на організацію навчання, методи викладання, засоби комунікації та оцінювання результатів, що особливо актуально для сфери дизайн-освіти, яка традиційно знаходиться на перетині мистецтва й технологій. Сучасні зарубіжні дослідження проблеми інтеграції цифрових технологій у педагогіку дизайну для різних рівнів освітніх програм вказують на трансформаційний вплив технологічних інновацій на методи викладання та навчання дизайну майбутніх учителів технологій.

З'ясовано науково-теоретичні засади формування професійної компетентності фахівців системи національного дизайну у закладах вищої дизайн-освіти: гуманізації, культурологічності, соціологізації, креативності, прогностичності, що відповідно має відображатися на підготовці майбутніх учителів технологічної освітньої галузі.

У цифровому суспільстві ці засади доповнюються принципами цифрової дидактики, що передбачає використання цифрових технологій як інструменту навчання та об'єкту вивчення одночасно.

Сучасна система неперервної дизайн-освіти в Україні має охоплювати такі рівні: дошкільна; початкова, базова, профільна, фахова передвища, вища (бакалаврат, магістратура), післядипломна, неформальна, інформальна. Ці рівні інтегруються за допомогою цифрових освітніх платформ, що забезпечують безперервність та наступність освітнього процесу.

В освітні стандарти, навчальні програми й предмети технологічної освітньої галузі уведено поняття «ігровий дизайн», «початкова дизайн-освіта», «допрофільна дизайн-освіта», «профільна дизайн-освіта», «професійна (професійно-технічна) дизайн-освіта», «передвища дизайн-освіта», «вища дизайн-освіта».

Вітчизняна дизайн-технологічна освіта розпочинається в школі й здійснюється без урахування особливостей дизайн продукції, а лише навчає технології проєктування форм і декору під час вивчення предметів «Трудове навчання» (8–9 класи) і «Технології» (1–7 класи: 10–11 класи). Але сам принцип неперервності дизайн-технологічної освіти зберігається від початкової до вищої дизайн-освіти.

Необхідність дизайн-технологічної освіти проявляється в промисловому й графічному дизайні. Вона знаходить своє продовження в системі ергономічного дизайну в закладах вищої освіти, де навчають технологій, проєктування технічних об'єктів та готують майбутніх учителів технологій.

Для технологічної освітньої галузі обґрунтовано становлення системи неперервної дизайн-освіти як інноваційної технології художнього проєктування, а також розроблено експериментальну схему української дизайн-освіти, що

включає етнодизайн, ергономічний дизайн, цифровий дизайн і педагогічний дизайн-технологічний компонент.

У п'ятому розділі **«Проектно-орієнтована модель неперервної дизайн-технологічної освіти як основа створення освітнього середовища для підготовки вчителів технологій»** представлено обґрунтовану концептуальну систему неперервної дизайн-освіти України та авторську функціональну модель системи неперервної дизайн-технологічної освіти з підготовки вчителів технологій, розроблену на основі провідних зарубіжних функціональних систем неперервної дизайн-освіти.

Досліджено структурні рівні зарубіжних функціональних систем неперервної дизайн-освіти та виявлено їх багаторівневність, процесуально-діяльнісний характер й особистісну орієнтованість. Аналіз досвіду провідних країн світу, зокрема Великої Британії та Канади, засвідчив системність підходів їхніх урядів до організації дизайн-технологічної освіти від початкової до вищої школи.

Їм характерна багаторівневність, процесуально-діяльнісний характер та особистісна орієнтованість систем неперервної дизайн-освіти. Особливо цінним є досвід британської п'ятикомпонентної моделі, що охоплює формальну дизайн-технологічну освіту, неформальну спеціалізовану освіту для дизайн-обдарованих осіб, дизайн-освіту дорослих у ремісничих палатах, дизайн-освіту в галузі інжинірингу та дизайн-освіту в галузі мистецтва. Ключовими елементами ефективних зарубіжних систем є проектно-технологічний підхід, навчання на основі дизайну (DBL), формування дизайн-мислення та спільний дизайн-освітній професіоналізм.

Закордонні системи неперервної дизайн-освіти є функціональними – це реально діючі системи освітніх закладів, інституцій та процесів, що забезпечують практичну підготовку дизайнерів на різних рівнях освіти. Вона відображає наявний стан дизайн-освіти в країні, характеризується певною структурою, механізмами взаємодії між елементами та результативністю.

Виявлено, що зарубіжні системи зорієнтовані на широке розуміння інтердисциплінарного професійного дизайну й навчального педагогічного дизайну, що забезпечує інтеграцію різних освітніх галузей. Особливо цінним є досвід британської моделі з її комплексною структурою та ефективною взаємодією між різними рівнями освіти, індустрією та культурними інституціями.

У канадській системі К-12 функціонування системи СДОП (спільного дизайн-освітнього професіоналізму) забезпечує постійне вдосконалення дизайн-освіти через циклічні етапи проектування.

Досвід зарубіжних країн свідчить про необхідність розвитку багатовекторної системи дизайн-освіти, що охоплює різні спеціалізації, включаючи моду, промисловий дизайн, графічний дизайн, дизайн інтер'єрів та інші напрями, з особливою увагою до сталого (збалансованого) дизайну як актуального пріоритету сучасної дизайн-освіти. Таким чином, закордонний досвід пропонує важливі моделі для розвитку української системи неперервної дизайн-освіти з урахуванням сучасних глобальних викликів та національної специфіки. Тим самим, він визначає необхідність розвитку неперервної системи дизайн-освіти, у межах якої дизайн-технологічна освіта забезпечує наступність

дизайн-технологічної підготовки здобувачів освіти з урахуванням регіональних етнокультурних особливостей та спрямувань розвитку громад.

Важливими структурними елементами британської системи неперервної дизайн-освіти є тісна інтеграція з індустрією, потужний дослідницький компонент та інноваційні педагогічні підходи, що включають студійну модель навчання, критичні огляди проєктів, проєктне навчання та рефлексивну практику. Системність британської дизайн-освіти підкріплюється розгалуженою інфраструктурою підтримки, що включає державні органи, професійні асоціації, культурні інституції та галузеві організації.

Комплексний аналіз структурних рівнів дизайн-освіти в Україні виявив суттєву суперечність між професійним дизайном і дизайн-освітою, зумовлену концептуальною прогалиною – відсутністю визнання педагогічного дизайну як окремої спеціалізації. В українській системі дизайн-освіти простежується функціонування переважно проєктно-технологічного напрямку, представленого в Державному стандарті базової середньої освіти через технологічну освітню галузь. Дослідження засвідчило, що неперервна дизайн-технологічна освіта в Україні має фрагментарний характер і потребує цілісного методичного забезпечення.

Виникає необхідність розроблення концептуальної системи неперервної дизайн-освіти України та її функціональної підсистеми – неперервної дизайн-технологічної освіти як системотворчої. Концептуальна система неперервної дизайн-освіти – це теоретично обґрунтована модель організації дизайн-освіти, що відображає ідеальні уявлення про її структуру, функціонування та розвиток; дизайн-технологічна підсистема конкретизує її зміст у технологічній освітній галузі. Вона формується на основі наукових досліджень, передового досвіду педагогічної практики та стратегічного бачення розвитку галузі.

На основі аналізу практичного досвіду розвитку систем неперервної дизайн-освіти провідних країн світу запропонована структурна модель ієрархічної системи неперервної дизайн-освіти, що включає чотири потенційні підсистеми: дизайн-технологічну, дизайн-мистецьку, етнодизайн та ергодизайн. Обґрунтовано, що підсистема проєктно-технологічного напрямку може виступати системотворчим компонентом моделі неперервної системи дизайн-освіти України, оскільки поєднує теоретичні знання з практичним застосуванням, інтегрує різні дисципліни та забезпечує відповідність сучасним вимогам ринку праці.

Таким чином, для подолання виявлених суперечностей необхідно створити цілісну національну систему неперервної дизайн-освіти з чіткою структурованістю та принципом наступності, а в межах спеціальності 13.00.02 – теорія та методика навчання (технології), особливо важливо обґрунтувати й розробити системотворчу неперервну дизайн-технологічну підсистему. Саме вона забезпечує зв'язок початкової, базової, профільної, передвищої, вищої й післядипломної освіти через формування в здобувачів освіти дизайн-технологічної компетентності.

У розділі подано обґрунтування розвитку неперервної дизайн-освіти в Україні, яке базується на фундаментальних принципах наступності, гнучкості, інноваційності та інтегрованості. Принцип наступності забезпечується через послідовну реалізацію складових профорієнтації на різних освітніх рівнях: від

профінформації в початковій і базовій освіті – до професійної реалізації у вищій освіті. Принцип гнучкості виявляється в адаптивності освітніх програм до динамічних змін ринку праці, модульності та індивідуалізації навчання, різноманітності форматів освіти та міждисциплінарних підходах.

Розкрито сутність принципу інноваційності, що передбачає впровадження новітніх технологій (AR/VR, штучний інтелект), методологічних інновацій (STEAM-освіта, гейміфікація) та організаційних інновацій (дуальна освіта, міждисциплінарні проєкти). Принцип інтегрованості забезпечує взаємопов'язаність усіх рівнів освіти, поєднання дизайну з іншими галузями, тісну співпрацю з ринком праці та збереження культурних традицій.

Представлено технологічний алгоритм дизайн-діяльності, що включає чотири взаємопов'язані етапи: запит на дизайн-продукцію чи послугу, розроблення концептуальної ідеї, створення дизайнерського рішення та оцінювання результатів. Підкреслено важливість оцінювання на основі портфоліо як ефективного інструменту демонстрації професійного зростання у сфері дизайну.

Визначено, що розвиток дизайн-освіти впродовж життя є ключовим фактором професійного вдосконалення та включає безперервне навчання через курси підвищення кваліфікації, майстер-класи, конференції, а також самоосвіту з використанням цифрових ресурсів. Наголошено на необхідності синтезу дизайн-технологічної, дизайн-мистецької, дизайн-етнічної та дизайн-ергономічної освіти для формування цілісної системи неперервної дизайн-освіти в Україні.

Відповідно до результатів комплексного дослідження проблеми формування системи неперервної дизайн-освіти, нами розроблено концептуальну модель системи неперервної дизайн-освіти, котра передбачає тісну взаємодію різних суб'єктів: здобувачів освіти, викладачів, закладів освіти, науковців, державних органів, професійних об'єднань, роботодавців, міжнародних організацій та медіа-ресурсів. Модель охоплює всі рівні освіти: від дошкільної до післядипломної та самоосвіти, поєднуючи формальну, неформальну та інформальну освіту (рис. 1).

Ефективне освітнє середовище для дизайн-освіти повинне включати фізичні (архітектурний простір, обладнання), цифрові (програмне забезпечення, онлайн-платформи) та соціокультурні умови навчання, що сприяють розвитку креативності та професійних компетентностей. Важливими елементами моделі є збалансоване поєднання традиційних та інноваційних методів навчання, зокрема проєктного, дизайн-мислення, STEAM-підходу, дистанційних технологій та гейміфікації.

Управління розвитком дизайн-освіти має базуватися на взаємодії державного регулювання, автономії закладів освіти та громадського партнерства, що забезпечить баланс між стабільністю, гнучкістю та відповідністю запитам ринку праці. Для успішної реалізації концептуальної моделі необхідне поєднання різних джерел фінансування, включаючи державні кошти, приватні інвестиції та грантові програми, а також забезпечення інклюзивності та доступності дизайн-освіти для всіх верств населення.

Розроблена концептуальна модель розвитку неперервної дизайн-освіти України є цілісною теоретичною структурою, що відображає взаємозв'язки та

принципи функціонування дизайн-освіти як системи. Основними складовими моделі визначено цілі освіти, структуру, суб'єкти освітнього процесу, освітнє середовище, методи та технології навчання, механізми управління, оцінювання результатів, фінансування, інклюзивність та освіту впродовж життя (рис. 1).

Запропонована концептуальна модель створює теоретичне підґрунтя для розбудови ефективної системи неперервної дизайн-освіти в Україні, здатної забезпечити підготовку конкурентоспроможних фахівців в умовах сучасних викликів.

Перспективним для України є започаткування пілотної моделі неперервної дизайн-технологічної освіти з поступовим розширенням до повноцінної підсистеми неперервної дизайн-освіти.

У ході аналізу виявлено позитивний досвід розвитку неперервної системи дизайн-технологічної освіти, здійснений співробітниками Інституту педагогіки НАПН України через впровадження тематичних блоків з дизайну в стандарт освітньої галузі «Технології» (2012-2015) та створення комплексного навчально-методичного забезпечення для початкової та базової дизайн-технологічної освіти. Розроблені українськими авторами підручники та посібники охоплюють різні аспекти дизайн-освіти, зокрема дизайн костюма, етнодизайн, проєктування власного стилю одягу та ін.

На підґрунті досліджень запропоновано схему неперервної дизайн-технологічної освіти в Україні (див. рис.2), що охоплює п'ять ключових рівнів: початкову і допрофільну дизайн-технологічну освіту, профільну й професійно-технічну дизайн-технологічну освіту, професійну передвищу освіту, вищу освіту, післядипломну освіту. Обґрунтовано, що методика навчання дизайну й технологій на кожному рівні має бути спрямована на розвиток проєктно-творчої обдарованості здобувачів, що виявляється в здатності до інноваційного формотворення.

Для розвитку української системи дизайн-технологічної освіти доцільним є запозичення закордонного досвіду інтеграції дизайн-технологічного компонента в національний курикулум початкової та середньої школи, створення багаторівневої системи дизайн-освіти з чіткою вертикальною структурою та диверсифікацією за напрямками дизайну.

Щоб повноцінно функціонувала дизайн-технологічна підсистема, необхідна підготовка педагогів з дизайн-технологічними компетентностями в закладах вищої педагогічної та інженерно-педагогічної освіти. Перспективним напрямом у цьому є запровадження інтегрованих курсів «Дизайн і технології», «Мистецтво і дизайн» та освітніх компонентів, спрямованих на формування дизайн-технологічної компетентності майбутніх учителів технологій.

На основі представленої нами концептуальної моделі неперервної системи дизайн-освіти в Україні розроблено функціональну модель цілісної системи неперервної дизайн-технологічної освіти. Така модель перетворює теоретичні блоки концепції на дієвий механізм, визначаючи процеси, взаємозв'язки та конкретні інструменти реалізації (Рис.3).

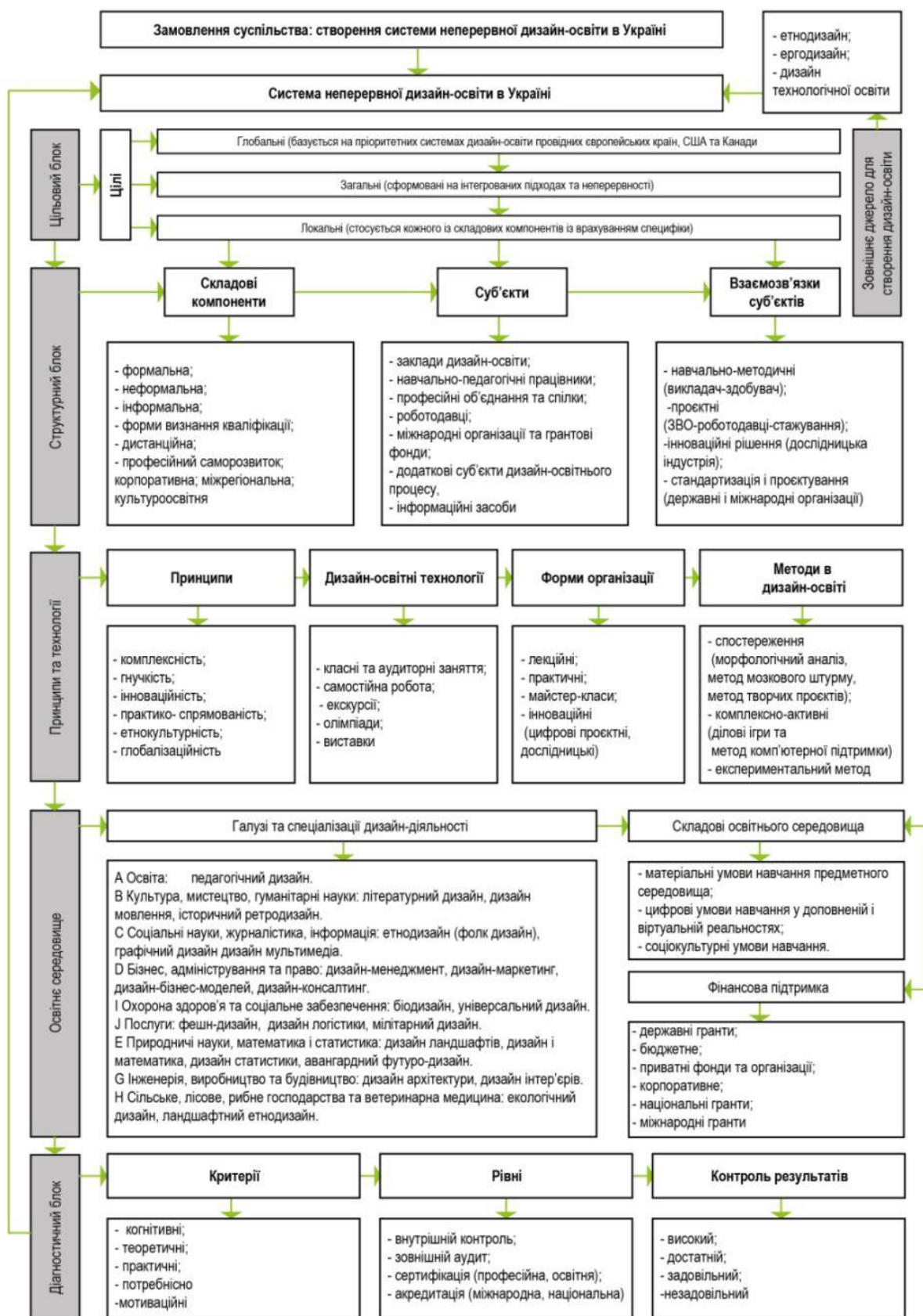

Рис. 1. Концептуальна модель неперервної системи дизайн-освіти в Україні

Рис. 2. Схематичне зображення функціонуючої системи неперервної дизайн-технологічної освіти

Представлена модель є складною багаторівневою структурою, яка спрямована на створення цілісного освітнього простору. Її головна особливість – функціональний зв'язок між змістом навчання, педагогічними умовами та запитами сучасного ринку праці через призму дизайну та технологій. Усі змістові компоненти моделі є взаємопов'язаними та необхідними для її гармонійного функціонування.

У розробленій моделі нормативно-правове забезпечення виступає стабілізуючим ядром, що регулює організаційні умови та кадрове забезпечення. Функціональність моделі базується на сучасному змісті навчання, де ключову роль відіграють інтердисциплінарність – стирання кордонів між окремими предметами, STEAM-підхід – інтеграція природничих наук, технологій, інженерії, мистецтва та математики. Це дозволяє формувати у здобувачів освіти цілісну картину світу.

Вона демонструє наскрізний підхід, що охоплює всі ланки освіти в Україні: від початкової та базової середньої освіти (де закладаються основи дизайн-мислення) через профільну та професійно-технічну освіту (формування спеціальних навичок) до передвищої та вищої освіти (підготовка педагогів з дизайн-технологічною компетентністю). Функціональна взаємодія рівнів забезпечується розвитком трьох компонентів: дизайн-мислення, конструктивного мислення та проєктної діяльності.

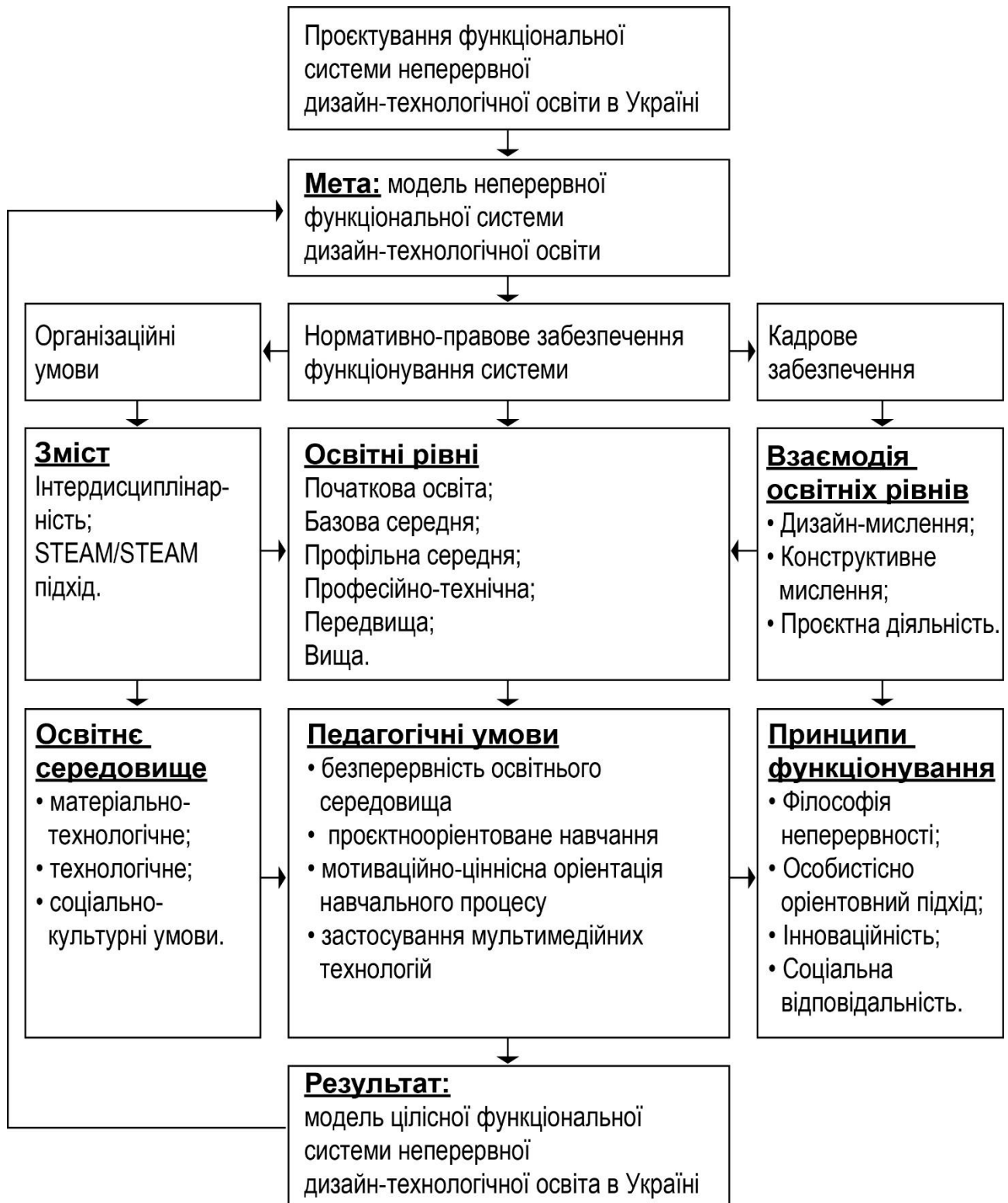

Рис.3. Графічна модель функціональної системи неперервної дизайн-технологічної освіти в Україні

Педагогічними умовами реалізації моделі виступають проєктно-орієнтоване навчання, мотиваційно-ціннісна орієнтація та активне використання мультимедійних технологій. Передбачається, що система працюватиме на засадах філософії неперервності освіти та соціальної відповідальності.

Особистісно орієнтований підхід гарантує, що інтереси здобувача є пріоритетними, а інноваційність забезпечує актуальність освіти.

Повноцінне функціонування запропонованої системи потребує забезпечення підготовки відповідних фахівців у закладах вищої педагогічної, інженерно-педагогічної, культурологічної та мистецької освіти, запровадження інтегрованих курсів «Мистецтво і дизайн», «Дизайн і технології», розроблення освітньо-наукових програм підготовки педагогів, здатних реалізовувати зміст дизайн-технологічної освіти.

У шостому розділі **«Дослідно-експериментальна перевірка ефективності впровадження системи неперервної дизайн-технологічної освіти з підготовки вчителів технологій»** подано етапи й результати дослідно-експериментальної перевірки ефективності впровадження системи неперервної дизайн-технологічної освіти через формування відповідної компетентності у вчителів технологій.

Система неперервної дизайн-технологічної освіти є первинною функціонуючою в вітчизняній загальній багатокомпонентній системі дизайн-освіти, однак лишається позбавленою дидактичного принципу наступності й неперервності, професійної орієнтації для дизайн-обдарованих учнів початкового, базового й профільного рівнів середньої освіти.

Неперервна дизайн-технологічна підсистема складної системи неперервної дизайн-освіти може стати «працюючою» за умови формування дизайн-технологічної компетентності майбутніх педагогів технологічної освітньої галузі в закладах вищої педагогічної та інженерно-педагогічної освіти.

У фаховій передвищій та вищій педагогічній освіті готують учителів за спеціальністю 014.10 Середня освіта (Трудове навчання та технології), які мають забезпечувати неперервність дизайн-технологічної освіти в повній загальній середній освіті. Водночас в освітніх програмах їхньої підготовки бракує освітніх компонентів, спрямованих на формування дизайн-технологічної компетентності та розвиток дизайн-мислення. Проблема дизайнерської підготовки майбутніх учителів технологій актуалізується також необхідністю інтегрування змісту дизайнерської підготовки та сучасних цифрових технологій у методично-цілісний навчальний курс «Дизайн і технології».

У межах дослідження розроблено відповідну програму та сформульовано педагогічні умови набуття дизайн-технологічної компетентності майбутніми вчителями технологій.

На основі аналізу інформаційних джерел та практичного досвіду визначено критерії, показники та рівні дизайн-технологічної компетентності майбутніх учителів технологій: низький (репродуктивний), середній (аналітичний), достатній (інтегративний) та високий (конструктивний). Проведені дослідження і узагальнення дали можливість розробити модель впровадження неперервної дизайн-технологічної освіти в Україні.

Використовуючи підготовлені теоретичні матеріали, було проведено дослідно-експериментальну перевірку ефективності впровадження системи неперервної дизайн-технологічної освіти. Вона проводилася в чотири етапи, котрі були взаємопов'язаними між собою: I етап – пошуковий; II етап – констатувальний; III етап – формувальний і IV етап – узагальнювальний. На першому етапі проводилось вивчення сучасного стану навчання дизайну в

інтеграції з сучасними проєктними технологіям учнів повної загальної середньої освіти та підготовленість педагогів до викладання дизайну й технологій. На другому етапі формувалися контрольна і експериментальна групи та діагностувався стан дизайн-технологічної підготовки їх учасників. На третьому етапі проводилася експериментальна перевірка ефективності формування дизайн-технологічної компетентності, як ключової педагогічної умови для формування неперервної дизайн-технологічної освіти в Україні. На четвертому етапі експерименту аналізувалися й узагальнювалися кількісні і якісні показники проведених досліджень, робилися висновки.

Результати констатувального експерименту дали можливість стверджувати про однаковий рівень сформованості дизайн-технологічних компетентностей в учасників сформованих нами груп: контрольної і експериментальної.

Так у більшості здобувачів був зафіксований низький (біля 35%) і достатній (біля 45%) рівень такої компетентності. Середній рівень коливався біля 18% від загальної кількості учасників груп, водночас високий рівень – взагалі не був виявлений.

Нами розроблено алгоритм формування дизайн-технологічної компетентності в майбутніх педагогів технологічної освітньої галузі. Головним її компонентом визначено предметно-розвивальне середовище, представлене такими організаційними формами, як дизайн-студія та творчі дизайн-групи сформовані за домінуючим типом дизайн-діяльності майбутніх учителів технологій.

Дизайн-технологічна компетентність містить такі субкомпетентності: продуктивно-творчу, утилітарно-споживчу, мистецько-культурну. У сукупності вони складають цілісне формування дизайн-технологічної компетентності в майбутніх педагогів.

Алгоритмічне виконання майбутніми педагогами етапів дизайну, ознайомлення з методами художнього проєктування й конструювання, моделювання та макетування, способами втілення творчих задумів у матеріалі формувало у них дизайнерське мислення та розвивало творчі здібності. Водночас розроблений алгоритм був спрямований на підвищення інтересу здобувачів освіти до дизайн-діяльності й стимулювання мотивації до навчання. Перевірка ефективності впровадження моделі системи неперервної дизайн-технологічної освіти передбачала широку позааудиторну роботу з дизайн-технологічної підготовки: лекції, бесіди, дискусії про завдання сучасного дизайну, його можливості для поліпшення навчання в різних галузях знань, а також опанування сучасних цифрових проєктних технологій.

У процесі формувального етапу експерименту перевірено ефективність впровадження розробленої моделі неперервної дизайн-технологічної освіти через використання визначених педагогічних умов та авторського алгоритму формування дизайн-технологічної компетентності в майбутніх учителів технологій.

Різниця показників констатувального етапу експерименту і останнього формувального показують, що на низькому (репродуктивному) рівні в контрольній групі пройшло зменшення кількості осіб від загальної кількості на 6,9%, тоді як в контрольній на 12,3 % ; на аналітичному рівні в контрольній групі

відбулося зростання на 3,5%, в експериментальній – на 3,3%; на середньому (інтегративному) рівні в контрольній групі збільшилося кількість учасників на 3,3 %, тоді як в експериментальній групі така зміна відбулася на 8,1%, на високому (конструктивному) рівні в контрольній групі змін не відбулося, а в експериментальній групі зросла кількість здобувачів на 10,7% із зменшення кількості учасників на низькому рівні. Візуалізацію динаміки змін числових показників рівнів компетентності експериментальної групи та контрольної видно на Рис. 4.

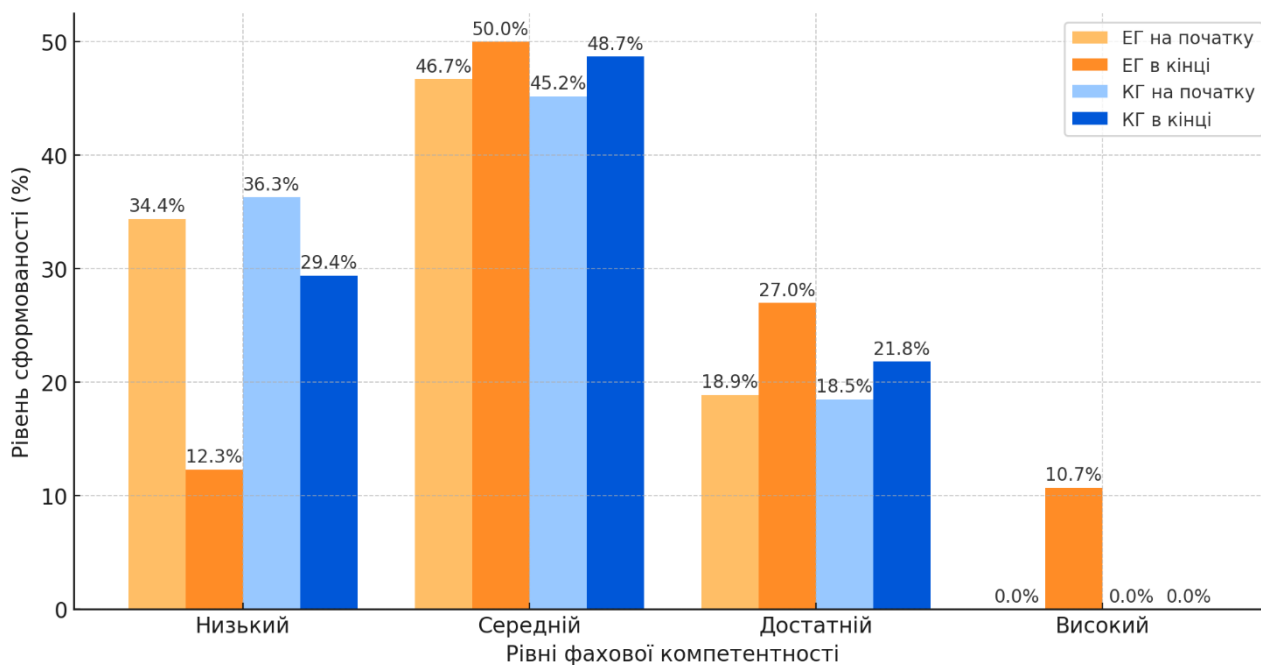

Рис. 4. Динаміка формування дизайн-технологічної компетентності у майбутніх учителів галузі «Технології» на третьому, контрольно-оцінювальному етапі формувального експерименту

Отже, ефективність упровадження теоретичної моделі системи неперервної дизайн-технологічної освіти можлива за дотримання визначених педагогічних умов на всіх рівнях підготовки майбутніх учителів технологічної освітньої галузі. При цьому, головною педагогічною умовою є впровадження експериментального алгоритму формування дизайн-технологічної компетентності, базовим елементом якого є робоча навчальна програма «Дизайн і технології».

ВИСНОВКИ

У дисертаційному дослідженні обґрунтовано та спроектовано концептуальну систему неперервної дизайн-освіти в Україні та графічну функціональну модель системи неперервної дизайн-технологічної освіти й проведено апробацію моделі системи неперервної дизайн-технологічної освіти в різнорівневих закладах формальної освіти. Результати дослідження дозволили зробити такі висновки.

1. Здійснено ретроспективний аналіз становлення системи неперервної дизайн-освіти в Україні й виявлено, що її підґрунтям було становлення й розвиток функціональної системи художньо-промислової освіти, яка має багату

історію розвитку: від ремісничих форм виробництва – до інституціоналізованих освітніх структур. На західно-українських землях, які були під владою Австро-Угорської імперії, відбулося найперше зародження й розвиток художньо-промислової освіти порівняно з іншими землями. У центральних і східних регіонах цей процес набув розвитку значно пізніше і не мав значного впливу на загальний розвиток художньо-промислової освіти в Україні. Інноваційним засобом розвитку первинної системи художньо-промислової освіти на західноукраїнських землях, які становили частину європейського культурного простору, були художньо-промислові музеї із етнічно своєрідними експонатами народних ремесел і прикладного мистецтва. На цій території функціональна система художньо-промислової освіти розвивалася під впливом як європейських тенденцій, так і місцевих традицій народного мистецтва. Музеї відігравали роль своєрідного інноваційного середовища художньо-промислової освіти. Перші школи ремесел на західноукраїнських землях не лише відтворювали знання майстрів народного мистецтва, але й слугували платформою для міжкультурної взаємодії: випускники цих закладів адаптували етнічну спадщину до європейських науково-технічних стандартів, створюючи нові форми художньо-промислового виробництва.

Встановлено, що художньо-промислова освіта сприяла розвитку промисловості, збереженню культурної спадщини та формуванню естетичного смаку суспільства. Успішний розвиток художньо-промислової освіти в Україні став наслідком органічного поєднання мистецько-етнографічних традицій з технічною й виробничою підготовкою. Така синергія створила передумови для створення неперервної системи дизайн-освіти, яка водночас зберігає національний культурний код та відповідає викликам сучасної індустрії й технологій. Упродовж ХХ століття методичні служби та викладачі поступово впроваджували системну інтеграцію етнічного дизайну: національні орнаменти, традиційні техніки ткацтва й кераміки використовувалися не як декоративний додаток, а як основна складова навчальних програм, що виховувала розуміння культурної ідентичності та формотворчості. Завдяки цій інтеграції етнодизайн набув статусу повноцінного напрямку, здатного формувати автентичну дизайнерську мову на тлі глобальних індустріальних тенденцій. Можна стверджувати, що, в наш час система української дизайн-освіти та її складова дизайн-технологічна освіта досягли проміжного етапу формування: запрацювали ключові інституції та закладено теоретичний фундамент, але для консолідації доцільно реалізувати комплекс заходів з уніфікації стандартів, посилення практичної складової та тіснішої взаємодії всіх її рівнів і формальної та неформальної освіти, що забезпечить подальше зростання конкурентоспроможності українських дизайнерів на світовому рівні.

2. З'ясовано й сформульовано теоретико-методичні засади розроблення сучасних систем неперервної дизайн-освіти на основі аналізу найбільш розвинутих систем неперервної дизайн-освіти провідних країн. Виявлено, що професійна художньо-промислова освіта європейських країн поєднала гуманітарно-художній і науково-технічний напрями розвитку, прийнявши навчальні програми Баухауза у Веймарі, запропоновані В. Гропіусом, що й досі не відбулося в українській дизайн-освіті. При становленні художньо-промислової освіти найбільш промислово-розвинутих європейських країн

утверджувалася значущість проєктно-творчої особистості, здатної до формотворення, визначення оптимальних шляхів, способів і засобів розвитку предметних форм з урахуванням гармонійного поєднання в них краси й доцільності, естетичних і функціональних характеристик. Естетичний ідеал природоцентричності й етнічності лишається незмінним у ході трансформації європейської художньої промисловості й художньо-промислової освіти в національний дизайн і дизайн-освіту. У них становлення професіоналізму дизайнера було й лишається гармонійним поєднанням його художньої та інженерно-технічної підготовки.

Досліджено, що дизайн-освіта в зарубіжних країнах пройшла шлях від ремісничих студій до комплексних міждисциплінарних систем, де визначальними є соціальна відповідальність, екологічна збалансованість і цифрові технології. Водночас концепція національного дизайну стала ключовим елементом гармонізації глобальних практик і місцевих традицій, забезпечуючи поєднання в дизайн-продуктах інноваційності й культурної автентичності. Розвинуті зарубіжні неперервні системи дизайн-освіти зорієнтовані на широке розуміння інтердисциплінарності в підготовці здобувачів на всіх рівнях освіти й навчального педагогічного дизайну (дизайн-технологічна освіта), що забезпечує інтеграцію різних освітніх галузей.

У канадській системі K-12 функціонування системи СДОП (спільного дизайн-освітнього професіоналізму) забезпечує постійне вдосконалення дизайн-освіти через циклічні етапи проєктування, що базується на безперервному розвитку навчального середовища через нерозривні цикли. Досвід провідних країн світу свідчить про необхідність розвитку багатовекторної системи дизайн-освіти, що охоплює всі рівні освіти й різні спеціалізації, включаючи моду, промисловий дизайн, графічний дизайн, дизайн інтер'єрів та інші напрями, з особливою увагою до сталого (збалансованого) дизайну як актуального пріоритету сучасної дизайн-освіти. Таким чином, закордонний досвід пропонує важливі моделі для розвитку української системи неперервної дизайн-освіти з урахуванням сучасних глобальних викликів та національної специфіки. Особливо цінним є досвід диференціації формальної дизайн-освіти за рівнями Національної рамки кваліфікацій від GCSE (загальний атестат про середню освіту у Великій Британії) до докторантури, що забезпечує наступність і спадкоємність підготовки фахівців.

3. Досліджено можливості використання досвіду Великої Британії щодо формування освітнього середовища підготовки вчителів технологій у дизайн-технологічній складовій. Узагальнено практичний досвід функціонування системи неперервної дизайн-освіти Великої Британії з акцентуванням особливої уваги на її дизайн-технологічний компонент. Виявлено, що її система неперервної дизайн-освіти є найбільш розвинутою і ефективною з-поміж інших країн світу. Британська модель є комплексною структурою та ефективною взаємодією між різними рівнями освіти, індустрією та культурними інституціями. Важливими структурними елементами британської системи є потужний дослідницький компонент та інноваційні педагогічні підходи, що включають студійну модель навчання, критичні огляди, проєктне навчання та рефлексивну практику. Функціонування системи британської дизайн-освіти підкріплюється розгалуженою інфраструктурою підтримки, що включає

державні органи, професійні асоціації, культурні інституції та галузеві організації.

Встановлено, що в британській системі неперервної дизайн-освіти дизайн-технологічного компонент інтегрований в національний курикулум початкової та середньої школи, створюючи багаторівневу систему дизайн-освіти з чіткою вертикальною структурою та диверсифікацією за напрямками дизайну. У Великобританії дизайн є частиною навчального процесу як у профільних, так і в загальноосвітніх закладах. У цій країні учні вивчають широкий спектр сучасних технологій та методів, пов'язаних із цифровим дизайном. У загальноосвітніх школах предмети, пов'язані з дизайном, входять до курсу Design and Technology (D&T), який поєднує предмети «Мистецтво та Дизайн» і «Дизайн та Технології» де учні знайомляться з основами дизайну, виготовленням виробів та творчим мисленням. Основна його мета – розвивати креативне мислення, інженерні навички та здатність вирішувати практичні проблеми. Цей курс заохочує учнів інтегрувати знання з різних дисциплін, щоб створювати інноваційні продукти. Основними його аспектами в початковій та середній освіті є робота позакласних гуртків та клубів з дизайну, програми співпраці шкіл із дизайн-студіями та музеями, національні конкурси та олімпіади з дизайну для школярів, ранні профорієнтаційні програми у сфері дизайну. У Великобританії мультимедійний дизайн і технології входять до складу курсів дизайну й технологій, а також можуть бути окремими спеціалізаціями на рівні середньої та вищої освіти. Система її неперервної дизайн-освіти демонструє ефективний підхід до формування креативного людського капіталу через тісну взаємодію освіти, індустрії, культурних інституцій та державної політики. У системі дизайн-освіти після закінчення закладів освіти подальший професійний розвиток дизайнерів відбувається на короткострокових курсах підвищення кваліфікації, програми професійної сертифікації, під час стажування та на галузевих конференціях і воркшопах. Система дизайн-освіти Великобританії являє собою цілісну структуру, що забезпечує неперервність навчання від початкової школи до докторантури та професійного розвитку.

Дослідження досвіду функціонування системи неперервної дизайн-освіти Великої Британії дає підстави стверджувати про значний потенціал його використання у формуванні освітнього середовища підготовки майбутніх учителів технологій у дизайн-технологічній складовій. Цей досвід свідчить про ефективність комплексного підходу до формування освітнього середовища дизайн-технологічної підготовки, що поєднує неперервність освіти, інноваційні педагогічні технології, міжсекторальну взаємодію та практичну спрямованість навчання. Його адаптація в українських умовах є перспективним напрямом модернізації підготовки майбутніх учителів технологій.

4. Обґрунтовано й розроблено теоретичну модель концептуальної системи неперервної дизайн-освіти в Україні. На основі досліджень теорії та практики вирішення цієї проблеми виявлено, що теоретична модель концептуальної системи неперервної дизайн-освіти в Україні повинна відповідати принципу навчання людини упродовж життя, включаючи формальну, неформальну і інформальну освіту, як це передбачено у вітчизняному законодавстві освіти дорослих. Встановлено, що така система має бути результатом синергії

напрацювань традиційної мистецької освіти, сучасних освітніх реформ і запозичення передового європейського досвіду, зокрема британської моделі неперервної дизайн-освіти. Встановлено, що концептуальна модель системи неперервної дизайн-освіти має розглядається в широкому розумінні цього поняття – на засадах інтердисциплінарного підходу, як необхідний проєктувальний компонент наукової освіти у всіх галузях знань. З'ясовано, що неперервна система дизайн-освіти повинна бути динамічною, багаторівневою, що забезпечить всебічний професійний розвиток фахівців у галузі дизайну впродовж усього їхнього професійного життя, від допрофесійної підготовки – до наукових досліджень та постійного вдосконалення професійної майстерності, кожен рівень має свою унікальну роль у формуванні конкурентоспроможного, творчого, компетентного дизайнера, здатного ефективно працювати в сучасному глобальному креативному середовищі. Виявлено, що сучасна вітчизняна дизайн-освіта знаходиться під впливом ряду некерованих чинників: суспільні потреби, вимоги ринку праці, роботодавців, мінливі економічні чинники та швидкий розвиток технологій.

У ході дослідження дано авторське визначення *концептуальної моделі неперервної дизайн-освітньої системи* – це теоретична структура, яка відображає основні структурні складові, взаємозв'язки та принципи функціонування дизайн-освіти як цілісної системи. Вона слугує основою для аналізу, планування та вдосконалення її підсистем та освітніх процесів. Розроблена концептуальна модель розвитку неперервної дизайн-освіти України являє собою цілісну теоретичну структуру, що відображає взаємозв'язки та принципи функціонування неперервної дизайн-освіти як системи. Її основними компонентами є цілі освіти, структура освіти, суб'єкти освітнього процесу, освітнє середовище, методи й технології навчання, механізми управління освітою, оцінювання та визнання результатів навчання, фінансування освіти, інклюзивність та доступність, освіта впродовж життя, котрі є взаємопов'язаними.

Водночас неперервна дизайн-технологічна освіта конкретизує цю модель у технологічній освітній галузі через цілі освіти, структуру, суб'єктів освітнього процесу, освітнє середовище, методи та технології навчання, механізми управління, оцінювання й визнання результатів навчання, інклюзивність та освіту впродовж життя.

5. Розроблено практично орієнтовану модель системи неперервної дизайн-технологічної освіти для підготовки вчителів технологій. Систему дизайн-технологічної освіти виокремлено як системоутворювальну функціональну підсистему неперервної дизайн-освіти України («первинна функціональна» за теорією Г. Буча). Установлено, що її складовими є початкова, базова й профільна середня, професійна передвища, вища та післядипломна освіта. Виявлено, що в теперішній системі дизайн-технологічної освіти не на всіх освітніх рівнях дотримано принципу неперервності дизайн-технологічної освіти та не забезпечено послідовний і взаємопов'язаний розвиток дизайн-технологічної компетентності, дотримання дизайнерської профорієнтаційної спрямованості та виявлення й розвиток дизайн-обдарованості. Досліджено, що вона забезпечена навчальними програмами й підручниками, методичними рекомендаціями з початкової дизайн-технологічної освіти та частково з інших освітніх рівнів, але

початковий, базовий, профільний середій, передвищий рівні дизайн-технологічні освіти потребують забезпечення фахівцями-педагогами з дизайн-технологічною компетентністю. Для реалізації і ефективного функціонування системи неперервної дизайн-технологічної освіти необхідно забезпечити підготовку фахівців з дизайну й технологій в педагогічних закладах передвищої, вищої освіти і закладах інженерно-педагогічного спрямування. У таких педагогів має формуватися дизайн-технологічна компетентність та дизайн-мислення, що давало б їм можливість забезпечувати неперервність дизайн-технологічної освіти. Для цього доцільно застосовувати етнокультурний, міждисциплінарний і STEM/STEAM-підхід. Встановлено, що ефективне функціонування такої системи можливе за комплексного забезпечення нормативно правовими та матеріально-технічними умовами. Підготовка майбутніх педагогів системи неперервної дизайн-технологічної освіти повинна передбачати формування в них конструктивного мислення, здатності до проведення художньо-проектної діяльності, науково-дослідної діяльності, розвиток дизайн-мислення, розуміння сутності й завдань неперервності дизайн-освіти, уміння аналізувати та оцінювати результати художнього проектування. Розроблена авторська модель складається з взаємопов'язаних блоків, котрі забезпечуватимуть ефективне функціонування системи: блоку нормативно-правового забезпечення, блоків організаційних умов та кадрового забезпечення, блоку освітніх рівнів, на основі яких має безперервно формуватися дизайн-технологічна компетентність: початкова, базова, профільна середня, професійно-технічна, передвища й вища та блоку, який визначає взаємодію цих рівнів. Указані системні складові доповнюються блоком освітнього середовища й блоком педагогічних умов, які забезпечуватимуть ефективність формування дизайн-технологічної компетентності та блоком котрий визначає принципи функціонування системи.

6. Проведено дослідно-експериментальну перевірку ефективності формування дизайн-технологічної компетентності майбутніх учителів технологій у межах розробленої практико-орієнтованої моделі системи неперервної дизайн-технологічної освіти, результати якої засвідчили позитивні результати. Встановлено, що сформованість такої компетентності в майбутніх педагогів технологічної освітньої галузі є ключовим фактором у забезпеченні неперервності дизайн-технологічної освіти в уже функціонуючій дизайн-технологічній підсистемі теоретичної неперервної системи дизайн-освіти в Україні. Експеримент підтвердив ефективність цілеспрямованого впливу на підготовку представників експериментальної групи.

На початку експерименту статистичні дані засвідчили, що сформованість дизайн-технологічної компетентності в учасників контрольної і експериментальної групи приблизно на однаковому рівні. Формувальна частина експерименту відбувалася в три етапи: 1 етап – навчально-тренувальний; 2 етап – виробничо-адаптивний з трьома аспектами: проектувальним, технологічним, конструктивним; 3 етап – контрольно-оцінювальний. Всі три етапи були взвємопов'язаними. На кожному етапі відбувалося зростання рівня складності проектно-технологічних завдань.

Вже на першому етапі формувального експерименту учасники експериментальної групи показали кращу якість сформованості дизайн-технологічної компетентності ніж учасники контрольної групи. У кінці

формувального етапу в її учасників було зафіксовано статистично значущі зміни в показниках рівнів сформованості дизайн-технологічної компетентності, котрі були значно вищими за показники контрольної групи. Загалом показники констатувального етапу експерименту і останнього формувального, продемонстрували, що на низькому (репродуктивному) рівні в контрольній групі пройшло зменшення кількості осіб на 6,9%, тоді як у контрольній – на 12,3 %; на середньому (аналітичному) рівні в контрольній групі відбулося зростання на 3,5%, в експериментальній – на 3,3%; на достатньому (інтегративному) рівні в контрольній групі збільшилася кількість учасників на 3.3 %, тоді як в експериментальній групі така зміна відбулася на 8,1%, на високому (конструктивному) рівні в контрольній групі змін не відбулося, а в експериментальній групі зросла кількість здобувачів на 10,7% за рахунок зменшення показників низького рівня.

За отриманими результатами зроблено висновок про ефективність формування дизайн-технологічної компетентності майбутніх учителів технологій у межах розробленої практико-орієнтованої моделі системи неперервної дизайн-технологічної освіти та впровадження цієї моделі в Україні. Достовірність зробленого нами висновку підтверджується методами математичної статистики, використовуючи критерій Пірсона - χ^2 . Значення критерію Пірсона - χ^2 , обчислене для експериментальної групи, рівне 17.90. Воно значно більше за відповідне граничне значення χ^2 -критерію при $m-1=2$ ступенях свободи, котра складає 5,991 при вірогідності допустимої помилки менше 5% (рівень значущості $\alpha = 0,05$).

Проведене дослідження не вичерпує всі проблеми пов'язані з необхідністю розробки та реалізацією в практику системи неперервної дизайн-освіт в Україні та її підсистеми дизайн-технологічної освіти. Перспективу подальших досліджень вбачаємо в розробці та впровадженні в освітній процес підсистеми неперервної дизайн-мистецької освіти та проведення дослідження за темою «Електронне портфоліо як інструмент оцінювання навчальних досягнень учнів з предмету «Дизайн і технології».

Наукові праці, в яких опубліковано основні наукові результати дисертації

Монографія

1. **Бровченко А. І.,** Тименко В. П. Інформаційні технології візуалізації в дизайні. Digital transformations in culture: Scientific monograph. Riga, Latvia: Baltija Publishing, 2023. Pp. 142–162. DOI: <https://doi.org/10.30525/978-9934-26-319-4-9>

Статті у наукових фахових виданнях України (категорія Б)

2. **Бровченко А.** STEAM-підхід у неперервній дизайн-освіті України. *Молодь і ринок*. 2024. № 1(221). С. 101–104. DOI: <https://doi.org/10.24919/2308-4634.2024.296276>

3. **Бровченко А.** Дизайн-освіта дорослих як науково-організаційна проблема. *Актуальні питання гуманітарних наук*. 2024. № 74(1). С. 334–338. DOI: <https://doi.org/10.24919/2308-4863/74-1-49>

4. **Бровченко А.** Кластерний підхід до підвищення якості дизайн-освіти. *Молодь і ринок*. 2024. № 4(224). С. 138–142. DOI: <https://doi.org/10.24919/2308-4634.2024.301262>
5. **Бровченко А.** Неперервна дизайн-освіта як наукова та навчально-методична проблема. *Нова педагогічна думка*. 2024. № 1(117). С. 40–44. DOI: <https://doi.org/10.37026/2520-6427-2024-117-1-40-44>
6. **Бровченко А.** Неперервна дизайн-освіта: нові підходи до підготовки дизайнерів. *Актуальні питання гуманітарних наук*. 2024. № 73(1). С. 302–306. DOI: <https://doi.org/10.24919/2308-4863/73-1-46>
7. **Бровченко А.** Проблеми становлення дизайн-освіти дорослих в Україні. *Актуальні питання гуманітарних наук*. 2024. № 72(1). С. 296–301. DOI: <https://doi.org/10.24919/2308-4863/72-1-42>
8. **Бровченко А.** Становлення українського етнодизайну. *Молодь і ринок*. 2024. № 3(223). С. 81–86. DOI: <https://doi.org/10.24919/2308-4634.2024.299530>
9. **Бровченко А. І.** Національний кодекс дизайну України як пріоритетна умова становлення і розвитку системи дизайн-освіти. *Вісник Луганського національного університету імені Тараса Шевченка*. 2024. № 1(360). С. 60–65. DOI: [https://doi.org/10.12958/2227-2844-2024-1\(360\)-60-65](https://doi.org/10.12958/2227-2844-2024-1(360)-60-65)
10. **Бровченко А. І.** Неперервна дизайн-освіта в Сінгапурі. *Молодь і ринок*. 2024. № 6(226). С. 53–57. DOI: <https://doi.org/10.24919/2308-4634.2024.303558>
11. **Бровченко А. І.** Система неперервної дизайн-освіти Британії. *Науковий часопис НПУ імені Драгоманова. Серія 5. Педагогічні науки: реалії та перспективи*. 2024. Вип. 97. С. 36–39. DOI: <https://doi.org/10.31392/NPU-nc.series5.2024.97.07>
12. **Бровченко А. І.** Дизайн-освіта у контексті сучасних реалій. *Молодь і ринок*. 2023. № 6–7(214–215). С. 47–51. DOI: <https://doi.org/10.24919/2308-4634.2023.287909>
13. **Бровченко А. І.** Ремісничі палати в системі неперервної дизайн-освіти України. *Науковий часопис НПУ імені Драгоманова. Серія 5. Педагогічні науки: реалії та перспективи*. 2023. Вип. 93. С. 22–26. DOI: <https://doi.org/10.31392/NPU-nc.series5.2023.93.04>
14. **Бровченко А.** Вплив віденської сецесії на розвиток художньо-промислової освіти на західноукраїнських землях. *Нова педагогічна думка*. 2023. № 2(114). С. 137–141. DOI: <https://doi.org/10.37026/2520-6427-2023-114-2-137-141>
15. **Бровченко А.** Зasadничі принципи цифрової педагогіки в дизайн-освіті. *Молодь і ринок*. 2023. № 5(213). С. 123–127. DOI: <https://doi.org/10.24919/2308-4634.2023.281402>
16. **Бровченко А., Руденченко А.** Етнодизайн у системі неперервної дизайн-освіти України. *Молодь і ринок*. 2023. № 8(216). С. 10–15. DOI: <https://doi.org/10.24919/2308-4634.2023.285115>
17. **Тименко В. П., Бровченко А. І.** Розвиток проєктно-творчої обдарованості єства у системі української дизайн-освіти. *Освіта та розвиток обдарованої особистості*. 2022. № 2(85). С. 13–21. DOI: [https://doi.org/10.32405/2309-3935-2022-2\(85\)-13-21](https://doi.org/10.32405/2309-3935-2022-2(85)-13-21)
18. **Бровченко А. І.** Формування національної неперервної системи дизайн-освіти – актуальне завдання сьогодення. *Науковий часопис НПУ імені*

Статті у зарубіжних наукових періодичних виданнях і виданнях, які включені до міжнародних наукометричних баз даних

19. Diachenko A., Tsoi M., **Brovchenko A.**, Shpak O., Popiuk K.-M. Ways of design education improvement in higher educational institutions. *RIGEO*. 2021. Vol. 11(3). Pp. 504–512. URL: <https://rigeo.org/menu-script/index.php/rigeo/article/view/488> (Scopus)

20. **Brovchenko A.**, Shaura A., Shevchenko A., Kyriienko M., Kutsenko A. The system of continuous design education in Ukraine in the context of higher education modernization. *Multidisciplinary Science Journal*. 2023. Vol. 5. 2023ss0508. DOI: <https://doi.org/10.31893/multiscience.2023ss0508> (Scopus)

21. **Brovchenko A.**, Savenko I., Bukoros A., Tymenko V., Rudenchenko A. Novas práticas da formação em design de trabalhadores científicos e pedagógicos: Tecnologias digitais no contexto da integração do ensino a distância. *Revista on line de Política e Gestão Educacional*. 2023. Vol. 27, n. esp. 2. e023041. DOI: <https://doi.org/10.22633/rpge.v27iesp.2.18387> (Web of Science)

22. **Brovchenko A.**, Krykun O., Borisova T., Korkushko A., Tymenko V. Transforming Design Education in Ukraine: Insights from Global Best Practices. *Journal of Curriculum and Teaching*. 2023. Vol. 12. No. 5. DOI: <https://doi.org/10.5430/jct.v12n5p1> (Scopus)

23. **Brovchenko A.**, Borysova T., Pryhodii A., Savenko I., Tymenko V. Application of visual design (or multimedia design) technologies in continuing design education. *Journal of Research and Arts Education*. 2024. Vol. 17(34). Pp. 93–108. DOI: 10.53681/c1514225187514391s.34.232 (Scopus)

24. Mosendz O., Borysova S., Vitchynkina K., **Brovchenko A.**, Kovalchuk O. Experimental methods of teaching computer graphics and design: Impact on the creative potential of higher education students. *Salud, Ciencia y Tecnología - Serie de Conferencias*. 2025. Vol. 4. DOI: <https://doi.org/10.56294/sctconf2025640>

Наукові праці, які засвідчують апробацію матеріалів дисертації

25. **Бровченко А. І.** Потенціал креативних кластерів у розвитку вітчизняної дизайн-освіти. *Наукові відкриття та фундаментальні наукові дослідження: світовий досвід* : зб. наук. праць за матеріалами V Міжнар. наук.-практ. конф., 9 травня 2025 р. Вінниця : ТОВ «УКРЛОГОС Груп», 2025. С. 259–261. URL: <https://surl.li/kniyvm>

26. **Бровченко А. І.** Цифрова педагогіка в сучасній дизайн-освіті. *Future of Work: Technological, Generational and Social Shifts* : матеріали 4-ї Міжнар. наук.-практ. інтернет-конф., 1–2 травня 2025 р. Дніпро, 2025. С. 72–73.

27. **Бровченко А. І.** Співпраця з громадами – важливий чинник у підготовці дизайнерів. *Наукові відкриття та фундаментальні наукові дослідження: світовий досвід*: зб. наук. праць за матеріалами IV Міжнар. наук.-практ. конф., 2 травня 2025 р. Вінниця : ТОВ «УКРЛОГОС Груп», 2025. С. 337–339. URL: <https://archives.mcnd.org.ua/index.php/conference-proceeding/issue/view/02.05.2025>

28. **Бровченко А. І.** Унормування розвитку національної системи дизайн-освіти і дизайну в Україні. *Інтеграція знань та інновацій у розвитку науки,*

освіти і суспільства: мультидисциплінарний підхід до вирішення сучасних викликів : зб. мат. Міжнар. наук.-практ. конф., 29 березня 2025 р. Рівне : ЦФЕНД, 2025. Ч. 1. С. 7–8. URL: <https://www.economics.in.ua/2025/03/29-1.html>

29. **Бровченко А. І.** Етнодизайн у контексті глокалізації. *Етнокультурні традиції в образотворчому мистецтві та дизайні України* : зб. мат. Всеукр. наук.-практ. конф., Київ, 14 травня 2025 р. Київ, 2025. С. 41–44.

30. Тименко В. П., **Бровченко А. І.** Інтердисциплінарний підхід до розвитку наукового дизайн-мислення обдарованих учнів Малої академії наук України. *Українське суспільство у перспективах розвитку: історичний, соціально-політичний, освітньо-педагогічний аспекти* : матеріали VI Всеукр. міжгалузев. наук.-практ. онлайн-конф., 26–31 березня 2025 р. Київ: Інститут обдарованої дитини НАПН України, 2025. С. 1277–1287. URL: <https://surl.li/iriyas>

31. **Бровченко А. І.** Дуальна освіта в підготовці дизайнерів. *Інновації та науковий потенціал світу* : зб. мат. Міжнар. наук.-практ. конф., 18 квітня 2025 р. Рівне; Вінниця: ТОВ «УКРЛОГОС Груп», 2025. С. 221–223. DOI: 10.62731/mcnd-18.04.2025

32. **Бровченко А. І.** Система освіти дорослих в Україні як складова неперервної дизайн-освіти. *Розвиток наукової думки постіндустріального суспільства: сучасний дискурс* : зб. матеріалів VII Міжнародної наукової конференції, 25 квітня 2025 р. Вінниця: ТОВ «УКРЛОГОС Груп», 2025. С. 146–148. DOI: 10.62731/mcnd-25.04.2025

33. **Бровченко А. І.** Трансдисциплінарний підхід до підготовки майбутніх дизайнерів. *Сталий розвиток суспільства та дизайн-діяльність у просторі територіальної айдентики* : зб. матеріалів наук.-практ. конф., 16–17 квітня 2025 р. Київ, 2025. С. 26–28. URL: https://www.researchgate.net/publication/391046473_STALIY_ROZVITOK_SUSPILSTVA_TA_DIZAJN_DIALNIST_U_PROSTORI_TERITORIALNOI_AJIDENTIKI

34. **Brovchenko A., Vdovenko I., Krykun O., Kurach M., Rudenchenko A.** Development of continuous design education using the STEAM approach. *Scientific Herald of Uzhhorod University*. 2024. Issue 56. DOI: <https://doi.org/10.54919/physics/56.2024.224fm0>

35. **Бровченко А. І.** Тенденції та перспективи розвитку етнічного дизайну в Україні. *Етнокультурні традиції в образотворчому мистецтві та дизайні України* : зб. мат. Всеукр. наук.-практ. конф., Київ, 29 травня 2024 р. С. 75–78.

36. **Бровченко А. І.** Засади сайнс-арту в системі підготовки фахівців з дизайну. *Актуальні проблеми сучасного дизайну* : матеріали IV Міжнар. наук.-практ. конф., 27 квітня 2023 р. Київ : КНУТД, 2023. С. 318–320. URL: https://elibrary.kubg.edu.ua/id/eprint/48892/1/A_Brovchenko_MKonf_2023_2_FOM_D.pdf

37. **Бровченко А. І.** Проблеми становлення неперервної дизайн-освіти в Україні. *Модернізація педагогічної освіти у глобальному вимірі безпеки соціально-турбулентного світу* : зб. мат. Міжнародного форуму, 16 лютого 2023 р. Київ, 2023. С. 25–26.

38. **Бровченко А. І.** Освіта дорослих у системі неперервної дизайн-освіти в Україні. *Проблеми та перспективи розвитку науки, освіти, технологій і суспільства* : матеріали Міжнар. наук.-практ. конф., 29 листопада 2023 р.

Кропивницький, 2023. Ч. 1. С. 14–16. URL:
<https://www.economics.in.ua/2023/12/11-29-1.html>

39. **Бровченко А. І.** Наукові і навчально-методичні проблеми у розвитку неперервної системи української дизайн-освіти. *Current issues of science, education and technology in Ukraine and the world: International scientific-practical conference*, December 29, 2023. Tampere, Finland, 2023. С. 8–10. URL:
<https://www.economics.in.ua/2023/12/29-2023.html>

40. **Бровченко А. І.** Модернізація дизайн-освіти України в неперервну систему. *Стратегічні пріоритети розвитку науки, освіти, технологій і суспільства* : матеріали Міжнар. наук.-практ. конф., 9 листопада 2023 р. Полтава, 2023. С. 14–16.

41. **Бровченко А. І.** Естетика традиційної української іграшки в сучасному дитячому світі. *Етнокультурні традиції в образотворчому мистецтві та дизайні України* : матеріали Всеукр. наук.-практ. конф., 11 травня 2023 р. Київ, 2023. С. 25–27.

42. **Бровченко А. І.,** Мешко А. М. Українська ідентичність у графічному дизайні студентів закладів вищої мистецької освіти. *Етнодизайн: теорія та практика в сучасному освітньому просторі* : зб. наук. праць Всеукр. наук.-практ. конф. Житомир: ФОП «505», 2022. С. 10–13.

43. Гапон Л., **Бровченко А.** Підготовка майбутніх фахівців з художнього текстилю до застосування проєктних технологій у професійній діяльності. *Професійне становлення особистості: проблеми і перспективи* : матеріали XI Міжнар. наук.-практ. конф. Хмельницький, 2021. С. 254–255.

Наукові праці, які додатково відображають наукові результати дисертації

44. Тименко В. П., **Бровченко А. І.** Філософський дискурс із проблеми етнодіагностики творчо обдарованого ества етнофора. *Педагогічні інновації : ідеї, реалії, перспективи*. 2022. № 1(28). С. 37–43. DOI:
[https://doi.org/10.32405/2413-4139-2020-1\(28\)-37-43](https://doi.org/10.32405/2413-4139-2020-1(28)-37-43)

45. **Бровченко А.** Українське необароко в архітектонічних видах творчості як один із національних самоідентифікаторів. *АРТ-платФОРМА: альм. Київ: КМАЕЦМ*, 2023. Вип. 1(7). С. 208–227. DOI:
<https://doi.org/10.51209/platform.1.7.2023.208-227>

46. **Бровченко А. І.** Теорія стилеутворення та історія етнодизайну: роб. програма. 2023. 27 с. URL:
https://elibrary.kubg.edu.ua/id/eprint/46303/1/A_Brovchenko_TSIE.pdf

47. Бацак К., **Бровченко А.** Університетські студії (Вступ до спеціальності) для студентів спеціальності 022 «Дизайн», освітньої програми 022.01.01 «Графічний дизайн». 2023. 20 с. URL:
https://elibrary.kubg.edu.ua/id/eprint/46327/1/Batsak_Tarannyk_Brovchenko_US.pdf

48. **Бровченко А. І.** Практика виробнича асистентська: роб. програма для студентів спеціальності 022 «Дизайн», освітньої програми 022.01.01 «Графічний дизайн». 2024. 18 с. № 0967/24.

49. **Бровченко А. І.** Інтелектуальна власність та авторське право в дизайні: роб. програма. 2024. 15 с. URL:
https://drive.google.com/file/d/1qeLm1k162q4KL5e1QxLXm5OQg_rbbKNL/view

50. **Бровченко А. І.** Маркетинг і менеджмент в дизайні: роб. програма. 2024. 14 с. URL: <https://drive.google.com/file/d/1Q-zfndtscgNcwUmGUbl04XoA1wVNMAN6/view>
51. **Бровченко А. І.** Дизайн-освіта: теорія, практика: роб. програма. 2024. 17 с. URL: <https://drive.google.com/file/d/1aCtjhK6hBLas2rlF3m34MfpHIYjBr13i/view>

АНОТАЦІЯ

Бровченко А. І. Система неперервної дизайн-освіти в Україні – Кваліфікаційна наукова праця на правах рукопису.

Дисертація на здобуття наукового ступеня доктора педагогічних наук за спеціальністю 13.00.02 – теорія та методика навчання технологій. – УДУ імені Михайла Драгоманова, Київ, 2026.

У дисертації здійснено комплексне дослідження становлення системи дизайн-освіти в Україні, розглянуто її теоретичні основи та сучасні тенденції розвитку. Обґрунтовано й розроблено модель концептуальної системи неперервної дизайн-освіти та практично-орієнтовану модель її підсистеми – неперервної дизайн-технологічної освіти в Україні як системоутворювальної. Визначено історичні передумови формування художньо-промислової освіти у європейських країнах та на території західноукраїнських земель. Досліджено роль промислових музеїв у розвитку інноваційного середовища художньо-промислової освіти. Проаналізовано етапи становлення функціональної системи художньо-промислової освіти на західноукраїнських землях, котрі входили до Австро-Угорської імперії та зазнавала значного впливу культурних й економічних процесів, які відбувалися в європейському просторі. Виявлено особливості трансформації художньо-промислової освіти в Україні в дизайн-освіту і зокрема дизайн-технологічну. У роботі розкрито проблеми становлення неперервної дизайн-освіти провідних країн й встановлено особливості розвитку національного дизайну. Уточнено сутність поняття «національний дизайн» й аргументовано необхідність розвитку національного дизайну з урахуванням місцевих традицій матеріально-художнього формотворення. З'ясовано й сформульовано теоретико-методичні засади розроблення сучасних систем неперервної дизайн-освіти, на основі аналізу найбільш розвинутих систем неперервної дизайн-освіти провідних країн світу. Встановлено структурні складові системи дизайн-освіти яка функціонує в Україні. Узагальнено практичний досвід функціонування ефективної системи неперервної дизайн-освіти Великої Британії акцентуючись на її дизайн-технологічному компоненті з підготовки учителів курсу «Дизайн і технології». У дисертаційній роботі обґрунтовано теоретико-методичні засади проектування, змістового наповнення та впровадження системи неперервної дизайн-технологічної освіти в Україні з підготовки вчителів технологій. У ній подано результати дослідно-експериментальної перевірки ефективності формування дизайн-технологічної компетентності в майбутніх учителів технологій у межах розробленої практично-орієнтованої моделі системи неперервної дизайн-технологічної освіти.

Ключові слова: неперервна дизайн-освіта, підготовка вчителів технологій, неперервна дизайн-технологічна освіта, методика навчання

технологій, дизайн-технологічна компетентність, національний дизайн, художньо-промислова освіта, етнодизайн, концептуальна модель.

ABSTRACT

Brovchenko A. I. – The System of Continuous Design Education in Ukraine

– A qualifying scientific work presented as a manuscript. Dissertation for the degree of Doctor of Pedagogical Sciences in specialty 13.00.02 – Theory and Methods of Teaching Technologies – Mykhailo Drahomanov Ukrainian State University, Kyiv, 2026.

In the dissertation, a composite investigation of the formation of the design education system in Ukraine was carried out, with its theoretical foundations and current development trends examined. A conceptual model of a system of continual design education and a practically-oriented model of its subsystem—the continual design-technological education system in Ukraine as a system-forming component—were substantiated and developed. The historical prerequisites for the formation of art-industrial education in European countries and in the territories of Western Ukrainian lands were identified. The role of industrial museums in developing an innovative environment for art-industrial education was investigated. The stages formation of the functional system of art-industrial education in the Western Ukrainian lands, which were a part of the Austro-Hungarian Empire and were significantly influenced by cultural and economic processes taking place in the European context, were analyzed.

The specific features of the transformation of art-industrial education in Ukraine into design education, and particularly into design-technological education, were identified. The dissertation examines the problems associated with the development of continual design education in leading countries and identifies the specific features of national design development. The essence of the concept “national design” was clarified, and the need to develop national design while taking into account local traditions of material and artistic form-making was substantiated. The theoretical and methodological foundations for developing modern systems of continual design education were identified and formulated based on an analysis of the most advanced systems of continual design education in leading countries worldwide.

The structural components of the design education system functioning in Ukraine were identified. The practical experience of the effective continual design education system in the United Kingdom was generalized, with particular emphasis on its design-technological component related to the training of teachers for the subject “Design and Technology.” The dissertation substantiates theoretical and methodological foundations for designing, developing the content of, and implementing a system of continual design-technological education in Ukraine aimed at training technology teachers. It presents the results of an experimental study verifying the effectiveness of developing design-technological competence among prospective technology teachers within the framework of the developed practice-oriented model of the continual design-technological education system.

Keywords: continual design education, training teachers of technologies, continuous design and technological education, methodology of teaching technologies, design and technological competence, national design, art-industrial education, ethnodesign, conceptual model.